

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra agroekologie a rostlinné produkce

**Fakulta agrobiologie,
potravinových a přírodních zdrojů**

**Dotace na chov malých přežvýkavců (ovce a kozy) –
hrozby a příležitosti finanční podpory.**

Bakalářská práce

**Ing. Gozel Challyjeva
Zemědělství a rozvoj venkova
Ekologické zemědělství**

Ing. Jaroslav Tomášek, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "**Dotace na chov malých přežvýkavců (ovce a kozy) – hrozby a příležitosti finanční podpory**" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 21.dubna 2023

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Jaroslavu Tomáškoví, Ph.D. za cenné rady, připomínky a čas věnovaný konzultacím při zpracování této bakalářské práce.

Děkuji taktéž rodině, přátelům a spolužákům, že museli poslouchat a nadšeně vstřebávat informace ze statistických ročenek a dalších zdrojů, které jsem zkoumala v rámci psaní bakalářské práce.

Dotace na chov malých přežvýkavců (ovce a kozy) – hrozby a příležitosti finanční podpory

Souhrn

Bakalářská práce se zabývá dotacemi v zemědělství a je zaměřena na oblast financování chovu malých přežvýkavců, zejména ovcí a koz. V úvodní části se zaměří na rešerši na téma zemědělských dotací a způsoby financování v ČR. Stručně popíše specifika chovu ovcí a koz, a to za účelem definování, jaké náklady vznikají zemědělcům v souvislosti s chovem malých přežvýkavců a tomu se následně věnuje její praktická část.

Cílem bakalářské práce je zodpovědět otázku, zda chov ovcí a koz je možný bez finanční podpory ze strany státu a jaké jsou rozdíly v chovu v rámci konvenčního versus ekologického zemědělství. Pro tyto účely se vezmou data z veřejně přístupných databází ohledně vstupních a výstupních cen v zemědělství. Tato data slouží ke zpracování modelového příkladu výkazu zisku a ztrát a určení, zda jsou dotace zapotřebí či nikoli.

Závěrem je, že chov malých přežvýkavců v ČR je ztrátová činnost. Ztráta v rámci ekologického zemědělství je vyšší, a to z důvodu vyšších nároků kladených na provoz v rámci ekologického zemědělství.

V ČR je velký potenciál růstu produkce z ekologického zemědělství a stát se k tomu zavázal v rámci stanovení své zemědělské politiky, a proto by měl více podporovat aktivity kolem zlepšení distribuční sítě ekologických výrobků mezi finální spotřebitele a větší propagaci výhod výrobků z ekologického zemědělství.

Klíčová slova: dotace v ekologickém zemědělství, chov koz a ovcí, efektivita hospodaření v zemědělství, program rozvoje venkova, dotační tituly

Subsidy scheme for breeding of small ruminants (sheep and goats) - threats and opportunities of financial support

Summary

This bachelor's thesis deals with subsidies in agriculture and focuses on the financing of breeding of small ruminants, especially sheep and goats. In the introductory part, the thesis focuses on research on agricultural subsidies and financing in the Czech Republic. It briefly describes the specifics of sheep and goat breeding in order to outline the costs incurred by farmers in connection with small ruminant breeding, which is then addressed in its practical part.

The aim of the bachelor's thesis is to answer the question of whether sheep and goat breeding is possible without state financial support and what are the differences between conventional breeding and organic one. For these purposes, data is taken from publicly available databases regarding input and output prices in agriculture. These data is used to process a model example of profit and loss statements and to determine whether subsidies are necessary or not.

Conclusion is that small ruminant breeding in the Czech Republic is a loss-making activity. The loss in organic farming is higher due to the higher requirements imposed on operations within organic farming.

There is great potential for the growth of production from organic farming in the Czech Republic, and the state has committed to this in the setting of its agricultural policy. Therefore, it should support more activities around improving the distribution network of organic products among end consumers and promoting the advantages of organic farming products.

Keywords: subsidy in organic farming, goat and sheep breeding, efficiency of farming in agriculture, rural development program, subsidy titles

Obsah

1	Úvod	1
2	Cíl práce	2
3	Literární rešerše	3
3.1	Dotace a zemědělství	3
3.2	Dotiční politika ČR a EU ve vztahu k zemědělství	4
3.2.1	Cíle SZP na období 2023-2027	4
3.2.2	Jednotlivé programy SZIF	6
3.2.2.1	Přímé platby	7
3.2.2.2	Program rozvoje venkova	8
3.2.2.3	Národní dotace	8
3.3	Chov malých přežvýkavců	9
3.3.1	Specifika chovu ovcí a koz	11
3.3.1.1	Welfare hospodářských zvířat ve vztahu k chovu malých přežvýkavců	11
3.3.1.2	Zařízení na chov ovcí a koz	13
3.3.1.3	Výživa a krmení ovcí a koz	13
3.3.1.4	Reprodukce a etologie ovcí a koz	14
3.3.1.5	Veterinární problematika	14
3.3.1.6	Pravidelné úkony při péči o chov	15
3.3.1.7	Zpracování produktů	15
3.3.1.8	Povinná administrativa	16
3.3.2	Chov ovcí a koz v rámci ekologického zemědělství	17
3.3.2.1	Úvod do problematiky chovu ovcí a koz v EZ	17
3.3.2.2	Standardy chovu ovcí a koz v EZ	17
3.3.2.3	Rozdíly chovu ovcí a koz v EZ a KZ	18
4	Metodika	20
4.1	Modelový příklad	20
4.1.1	Nákladové položky	21
4.1.2	Výnosové položky	21
4.2	Výše poskytované dotace	21
5	Výsledky	23
5.1	Modelový výpočet výkazu zisku a ztrát	24
5.1.1	Modelový VZZ	25
5.1.2	Vysvětlení k jednotlivým položkám VZZ	25

5.2	Výše poskytované dotace.....	29
6	Diskuze.....	30
6.1	Dotace – hrozby a příležitosti finanční podpory ze strany státu.....	30
6.2	Kapacity pro ekologický chov dobytka.....	32
6.2.1	Časová náročnost a investice do chovu.....	33
6.2.2	Prodej výrobků.....	33
7	Závěr.....	35
8	Literatura.....	36
9	Seznam použitých zkratk a symbolů.....	42
10	Samostatné přílohy.....	I

1 Úvod

Co je dotace čili subvence? Většinou se na ni hledí, jako pomoc státu ve prospěch určitého odvětví. Nemusí se vždy jednat o finanční pomoc státu subjektům provozujícím určitou činnost. Může se jednat i o nefinanční ukazatele, jako prominutí daní, poskytování slev na vstupu, zastropování výše prodejních cen atd. Vzhledem k tomu, že státní rozpočet není neomezený, musí stát určit, která odvětví chce podporovat, v jaké výši a proč.

Proč by stát měl dotovat zemědělskou výrobu? Protože zemědělství vyrábí potraviny potřebné lidskému životu, ale zároveň plní i další funkce, ekologickou, ekonomickou v podobě vytváření pracovních míst a zaměstnávání, a dále zasahuje do společenské nebo kulturní roviny života běžných občanů. Chceme-li, aby zemědělství vyrábělo kvalitní a bezpečné potraviny a venkov byl místem pro život a alternativou bydlení ve městě, musíme tuto oblast podnikání nejen podpořit, ale i vytvořit podmínky kvalitního života.

Práce v zemědělství je velmi náročná a je hodně ovlivněna sezónalitou. Výsledný produkt ne vždy odpovídá množství a kvalitě vložené práce či investic na začátku, v průběhu a na konci celého procesu, což znamená, že ekonomická soběstačnost a životaschopnost zemědělských podniků může být velmi nízká. Diskutabilním může pak být bod, zda „jistý“ příjem z dotace nevede k tomu, že se zemědělec spokojí se stávajícím stavem a nereaguje na ekonomický vývoj, poptávku a změnu spotřebního chování okolí. Z historie jsou známé případy, kdy dotační politika vedla například k nadvýrobě mléka, které nikdo nespotřeboval, případně vidíme velké chovy dobytka, které se ustávají kvůli pobírání stálých plateb na dobytčí jednotku, ale reálný smysl tohoto způsobu podnikání může chybět.

V rešeršní části bude stručně shrnuta politika České republiky (dále jen ČR) a Evropské unie (dále jen EU) v oblasti poskytování dotací a primárně se zaměří na oblast financování chovu malých přežvýkavců. Samostatná kapitola bude věnována ekologickému zemědělství. Výroba kvalitních potravin a udržitelné zemědělství totiž začaly souviset s kvalitou životního prostředí a v posledních třech-čtyřech dekadách to celé nabírá více na významu.

Bakalářská práce se zaměřuje na chov ovcí a koz, který na první pohled vypadá, jako neproblematická a celkem jednoduchá záležitost. Avšak, jako každý jiný dobytek, i chov malých přežvýkavců potřebuje určité investice a hodně hodin práce, které se musí věnovat tomu, aby zvířata měla zajištěné podmínky živobytí, a zároveň přinášela užitek zemědělci, který tomu věnuje svoje úsilí. Samozřejmě, je možné na chov ovcí a koz pohlížet jako na hobby záležitost a přistupovat k tomu stejně, jako v případě jakýchkoli domácích zvířat. Nechceme-li se k chovu malých přežvýkavců chovat jak k domácím mazlíčkům, a tudíž je mít na dožití, měli bychom se k tomu stavět odborně. A chceme-li chovem ovcí a koz pokrýt spotřebu zemědělských potravin a mít z toho i výdělek, minimálně pokrýt veškeré nezbytné provozní náklady, musíme k tomu přistupovat stejným způsobem, jako u jakékoli jiné podnikatelské činnosti v zemědělství.

2 Cíl práce

Cílem této bakalářské práce je zmapovat dotace na chov malých přežvýkavců a zodpovědět následující teze:

- Je česká státní finanční pomoc v oblasti chovu ovcí a koz dostačující? Je možné z dotací pokrýt provozní náklady na chov malých přežvýkavců?
- Jsou vynakládané dotace a další opatření efektivní? Nezpůsobují nadvýrobu, případně nepokřívují trh výrobou, o kterou není zájem?

Přehled o dotacích je v podobě rešerše a jsou probrána, jak obecně problematika společné zemědělské politiky EU (dále jen SZP), tak i jednotlivé programy státního zemědělského intervenčního fondu (dále jen SZIF). Stručně jsou definována specifika chovu ovcí a koz, včetně problematiky provozu ekologických farem.

Aby se v rámci této bakalářské práce zodpovědělo na otázku, zda dotace na chov ovcí a koz je postačující či nikoli, tak z dostupných veřejných zdrojů jsou zjištěny průměrné vstupní a výstupní ceny a je proveden výpočet chovu dobytka na modelovém příkladu stáda s 10 zvířaty. V úvahu se vezmou průměrné vstupní ceny na chov malých přežvýkavců nebo-li nákladová strana podnikání v této oblasti a prodejní ceny finální produkce nebo-li výstupní ceny, které tvoří výnosovou část podnikání.

V kapitolách diskuze a závěr je shrnuto, jak lze pohlížet na státní dotace na chov ovcí a koz a hrozby a příležitosti spojené s čerpáním státní finanční pomoci na chov.

3 Literární rešerše

Literární rešerše se zaměří na pojem dotace, prozkoumá principy dotačních politik ČR a EU ve vztahu k zemědělství, shrne základní body SZP EU na léta 2023 až 2027 a plán SZIF na vypsaní dotací s ohledem na nově schválený program SZP. S ohledem na to, že v době psaní bakalářské práce nebyl schválen strategický plán ČR pro léta 2023–2027, bude bakalářská práce odkazovat na dotace, které byly vyhlášeny v roce 2022. Pro zpracování závěrečné praktické části bakalářské práce bude zapotřebí stručně shrnout základní body chovu ovcí a koz a specifika chovu malých přežvýkavců v rámci ekologického zemědělství.

3.1 Dotace a zemědělství

Smith (2001), který se v XVIII. století zabýval otázkami subvence, došel k názoru, že obchod, kterému se pomáhá subvencemi a monopoly, může být pro zemi, v jejíž prospěch se má zavést, škodlivý a zpravidla pro ni také škodlivý bývá. Naproti tomu obchod, který spolu provozují dvě místa bez donucení a nátlaku, sama od sebe a pravidelně, prospívá vždy oběma stranám, i když ne vždy oběma ve stejné míře. Zároveň dále připouští, že by se subvence měly poskytovat jen takovým odvětvím obchodu, které se bez nich neobejdou.

Je možné na tuto tezi pohlížet, jako na přežitek, i s ohledem na to, že Adam Smith to zkoumal ve vztahu k vývozním subvencím na obilí, které v současné době úplně neplatí. Je možné však souhlasit s názorem, že je třeba definovat oblasti, které se bez dotací neobejdou a za jakých podmínek je poskytovat.

EU, a potažmo i český stát, který je její součástí, definuje svůj základní postoj k rozvoji zemědělství v SZP. Pro léta 2023–2027 se chtějí zaměřit primárně na ekologii, zároveň být spravedlivější a zaměřit se na výkonost (Rada Evropské unie). Obecně vzato, primárním cílem SZP je výroba kvalitních zemědělských potravin, zajištění odpovídající životní úrovně zemědělců samotných a v posledních cca třech dekadách i podpora životního prostředí. S dílčími úpravami to platí od vzniku Evropského společenství.

Zemědělské produkty jsou hodně ovlivněny abiotickými faktory, jako teplota, voda, obsah živin v půdě atd. (Brant et al. 2008). Výsledná produkce a její cena jsou pak primárně ovlivněny ekonomickou situací na trhu, a v neposlední řadě kupní silou místního obyvatelstva. Jak si nedokážeme, jakožto konečný spotřebitel v roce 2022, představit, že bychom platili za rohlík 50,- Kč, tak zároveň si neumíme spočítat, kolik je vstupní cena na výrobu jednoho rohlíku. Bez dotací možná zemědělec nebude živořit, protože je schopen zajistit svou minimální životní úroveň vlastní výrobou, případně barterem na chybějící produkty, ale zároveň to nebude odpovídat životní úrovni lidí pracujících v odvětvích, které nezajišťují základní obživu. Bereme automaticky, že práce farmáře je nejen jeho pracovní náplní, ale ve stejnou chvíli i posláním. Právě jedním z pilířů SZP je spravedlivé ohodnocení práce zemědělců.

Zároveň dalším pilířem zvýšení prestiže zemědělské práce je dotace pro začínající mladé zemědělce. Nepředpokládá se, že pouze vidina obdržení dotace udrží mladé na vesnici, ale jak bylo řečeno výše, jestli mladý zemědělec vidí své poslání v práci v zemědělství, tak tato státní pomoc může být jedním z impulzů, proč setrvat a pokusit se rozvíjet své podnikání a talent zrovna

v této oblasti. Šampachová & Šampach (2018) zkoumali věkovou strukturu zemědělců v ČR, výsledkem studie je, že v roce 2010 bylo 11,7 % zemědělců ve věku do 35 let, v roce 2013 tento podíl klesl na 4,6 % a v roce 2016 pokračuje stagnace na 4,4 %. Na druhou stranu roste podíl zemědělců starších 65 let, čímž se potvrzuje obecný fenomén stárnutí obyvatelstva v ČR, kdy v roce 2016 na 1 mladého zemědělce připadalo 8,5 zemědělců starších, než 65 let. Neméně zajímavým faktem bylo i to, že v regionu Praha v evidenci není žádný mladý zemědělec.

Výroba potravin a produktivita práce v zemědělství hodně pokročily ve druhé polovině 20. století. Příklad mechanizace a využití poznatku chemického průmyslu vedlo obecně k modernizaci zemědělství a ke zvýšení zemědělské produkce, které ale nakonec vyústilo v opotřebením půdy a následné snížení efektivity zemědělské výroby. Vedle otázky dostatečnosti zemědělských produktů začaly vyvstávat nové potřeby, jako bezpečné potraviny, podmínky chovu zvířat a v neposlední řadě i využívání přírodních zdrojů, což se má odrazit v nových dotačních titulech v letech 2023-2027.

3.2 Dotační politika ČR a EU ve vztahu k zemědělství

Dotace dle §3 zákona č. 218/2000 Sb. o rozpočtových pravidlech jsou peněžní prostředky státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu, které jsou poskytovány právnickým a fyzickým osobám na stanovený účel. Na dotace není právní nárok, nestanoví-li právní předpis jinak. Dle OECD dotace mohou mít hodně podob a liší se dle různých sektorů ekonomiky. V některých zemích převládají daňové úlevy, někde přímá finanční podpora. Některé formy naopak nemusejí být úplně přehledné, například v podobě zastropování cen nebo marketingová podpora lokálních výrobků, ale v důsledku mohou mít téměř stejný efekt, v podobě zvýhodnění lokálních výrobků a služeb. Každopádně všechny tyto formy podpory vytvářejí nerovné a nespravedlivé podmínky podnikání v jednotlivých odvětvích, případně na mezistátní úrovni.

Dotace v zemědělství by měly obecně přispět k tomu, aby pro zemědělce bylo výhodné dodávat své výrobky a služby na trh a to, v co nejdelsím časovém horizontu. Dotace by měla pobízet ke zvýšení poptávky po zemědělských výrobcích, a zároveň vytvářet prostředí pro další fungování zemědělského trhu za výhodnější ceny, jak pro samotného zemědělce, tak i pro konečného zákazníka.

3.2.1 Cíle SZP na období 2023-2027

Rada EU na období 2023–2027 stanovila priority pro novou zemědělskou politiku a vytyčila hlavní body, které jsou zaměřeny na ekologii, výkonnost a spravedlivé rozdělování dotací. Cíle EU na další léta mají být zaměřeny na udržitelnou budoucnost v oblasti životního prostředí a klimatu, poskytování větší podpory menším zemědělským podnikům a zároveň ponechání většího prostoru pro flexibilní rozhodování a přizpůsobení se místním podmínkám.

Plánem Evropské komise (dále jen EK) je, aby jednotlivé členské státy vypracovaly strategické plány a přizpůsobily výše vytyčené cíle potřebám zemědělců v jednotlivých regionech. Dále stanoví ambiciózní plán investovat větší podíl dotace na ekologické zemědělství a zohlednění kvalitních podmínek práce v zemědělství obecně. V současné době se očekává, že jednotlivé státy

zpracují strategické plány, které předloží EK ke schválení a pak od roku 2023 bude následovat fáze realizace jednotlivých dotačních programů. Hlavními aspekty strategických plánů jednotlivých členských států EU má být rozvoj venkova, prioritizace ochrany životního prostředí a dodržování těchto pravidel ze strany zemědělců a přístupy založené na nových technologiích a zvýšení výkonnosti jednotlivých zemědělských úkonů. Zároveň EU i nadále v rámci SZP sleduje hlavní prioritu, a to zajištění kvalitních, bezpečných a dostupných potravin pro své občany.

Literární zdroje, které zkoumají jednotlivé priority SZP ve vztahu k efektivnímu využití dotací, docházejí k nejednoznačným závěrům ohledně užitečnosti či škodlivosti dotací na zemědělský sektor obecně, i na celou ekonomiku EU. Převládají tu negativní body s poukázáním na pokřivení trhu a nerovné podmínky podnikání, ale zároveň jsou vytyčeny pozitiva ve smyslu zvýšení konkurenceschopnosti zemědělských výrobků v EU oproti zbytku světa. Jednotlivé priority SZP a vliv dotací jsou rozebrány níže.

Dle Paun et al. (2021) nový termín „potravinová bezpečnost“ je přijímán jednotlivými státy velmi pozitivně, protože se nejedná pouze o kvantitativní dostatek zemědělských potravin a soběstačnost například v dobách krize, ale zároveň je vnímán i pohled kvalitativní, například v podobě šíře sortimentu a obecně úrovně kvality potravin. S tzv. „ekologizací“ agrárního sektoru to již tak jednoduché není. Požadavky kladené na ochranu životního prostředí a klimatu včetně šetrného zacházení s přírodními zdroji jsou vnímány vesměs negativně, jako překážky pro konkurenceschopnější produkci potravin v EU z důvodu generování vyšších nákladů. Vedle toho je třeba vzít v úvahu, že i když cíl, zvýšení podílu biopotravin, je pěkný, velmi těžce je možné toho cíle dosáhnout, případně ten cíl není obecně naplněn. Grmelová & Štěpánek (2021) uvádějí, že se ČR zavázala do roku 2027 zvýšit podíl biopotravin na celkové spotřebě na 4 % procenta. Přičemž v rámci předchozího akčního plánu byl stanoven cíl na 3 % v roce 2016, v roce 2019 tento podíl činil 1,52 %, a ani v roce 2020 nebylo tohoto cíle dosaženo.

Ohledně zavádění nových technologií a zvyšování výkonnosti jednotlivých zemědělských podniků jde velká debata, zda dotace pomáhají nebo naopak spíše ubližují. Vliv dotací na technologickou výkonnost v zemědělství může být řízen změnou uvažování a rozhodování jednotlivých podnikatelů (Frýdl et al. 2021). Podnikatel totiž je motivován změnit svá rozhodnutí ohledně pořízení nových investic bez ohledu na to, zda má naspořeno na tyto investice či nikoli a zároveň je více ochotný investovat do nových technologií, nehledě na to, zda je to potřebné a přinese kýžený výsledek. Můžeme tento bod pak považovat, jako pozitivní vliv dotací na zemědělský sektor. Budeme-li však zabudovávat i ekonomické hledisko, mohou tady vyvstat i negativní dopady. Dotace totiž mohou ovlivnit motivaci zemědělců hledat možné úspory a nová technologická řešení v zemědělství, což v důsledku může ovlivnit efektivitu podnikání. Ještě větší negativní dopad mohou způsobit některé účelové dotace, které mohou ovlivnit rozhodování podnikatele, do kterého odvětví bude investovat, které technologie si pořídí a kterému odvětví zemědělského sektoru bude věnovat své úsilí. Vše totiž může podřídit jednomu bodu, a to maximální využití dotace ve svůj prospěch, nehledě na další zájmy svého podnikání.

Jedním z nejhůř měřených efektů vlivu dotace a efektivity SZP je oblast rozvoje venkova a popularizace profesního oboru zemědělství. Lillemets et al. (2022) prozkoumali publikace a výzkumy ohledně vlivu SZP na rozvoj venkova a hlavní zjištění bylo, že SZP nemá významný dopad na rozvoj venkova. Pouhých 59 studií ukazují na celkem zanedbatelný socioekonomický vliv SZP na rozvoj venkova v podobě generační obměny v zemědělství a gender přístupu, v podobě rovnosti pohlaví. Téměř neprůkazné jsou vlivy SZP na ekonomickou diverzifikaci,

regionální soudružnost a občanskou společnost na venkově. Jediný prokazatelný pozitivní efekt SZP je v podobě zvýšení zaměstnanosti v zemědělství. Palne Kovacs (2021) uvádí, že vždy existovala asymetrie mezi venkovem a centrem, a to jak sociální, politická i ekonomická. Jednotlivé vlády by ale měly směřovat své úsilí na zkvalitnění služeb a zvyšování pracovních příležitostí na venkově, nikoli opačně odčerpávat veškeré zdroje a dělat venkov závislým na centru. V rámci rozvoje venkova je dalším zajímavým bodem budoucí digitalizace venkova. I tady je velká propast mezi městy a venkovem. Dle Wokoun & Ledvinová (2022) veškeré české dokumenty i strategie EU se zaměřují na vysokorychlostní internet a rozvoj sítí, ale věnují pak malou pozornost tomu, jak je to ve venkovských regionech. Takže je pak patrné zaostávání venkova, které je způsobeno primárně absencí vysokorychlostního internetu, což může být negativním faktorem při rozvoji venkovských firem a obecně snižuje kvalitu života na venkově, nemluvě o využití moderních informačních technologií v zemědělství.

3.2.2 Jednotlivé programy SZIF

SZIF je státní instituce pod Ministerstvem zemědělství. SZIF se řídí zákonem o Státním zemědělském intervenčním fondu č. 256/2000 Sb., který SZIF ukládá hodně činností spojených se zemědělskou výrobou a zemědělskými potravinami. Tady bude shrnuto jen pár důležitých bodů, spojených s tématem bakalářské práce a to zejména:

- poskytování dotací a kontrola plnění podmínek poskytování dotací;
- realizace vládou schválených programů zaměřených na nepotravinářské využití a zpracování zemědělských výrobků;
- poskytování subvencí na vývoz zemědělských výrobků a potravin;
- poskytování záruk pro zemědělské výrobky a potraviny;
- registrace producentů zemědělských výrobků a potravin;
- zpracování cenových a tržních informací;
- podpora marketingu zemědělských výrobků a potravin;
- evidence využití půdy podle užitelských vztahů;
- a další.

Z výše uvedených bodů lze SZIF pojmenovat, jako akreditovanou platební agenturu, která realizuje vládou stanovený a SZP schválený program financování zemědělství. Zároveň administruje většinu zemědělských dotací a provádí následnou kontrolu oprávněnosti čerpání finančních prostředků.

Dle SZIF hlavní oblastí podpor jsou:

- přímé platby;
- program rozvoje venkova;
- společná organizace trhu na rostlinné a živočišné komodity, dovozní a vývozní licence a záruky;
- rybářství;
- národní dotace;
- značky kvality potravin.

S ohledem na zaměření bakalářské práce se bude dále věnováno pouze finanční podpoře na chov malých přežvýkavců. Vzhledem k tomu, že v koncem roku 2022 SZIF neměl schváleno

dotační tituly na léta 2023-2027, budeme muset brát v úvahu dotační programy vyhlášené během roku 2022.

3.2.2.1 Přímé platby

Přímé platby jsou dotace, které jsou poskytovány na zemědělsky obhospodařovanou plochu, tvoří největší podíl vyplacených dotací a jsou výhradně financovány ze zdrojů EU. Tady rozlišujeme následující programy:

- ***jednotná platba na plochu*** – jedná se o nejrozšířenější dotaci a platí se za hektar obhospodařované plochy s určenou kulturou, např. orná půda, úhor, travní porost, sad, jiná trvalá kultura apod. Vzhledem k tomu, jak bude uvedeno dole, na chov ovcí a koz má nárok na dotace pouze zemědělec, který pase malé přežvýkavce minimálně 6 měsíců na pastvině, tak je jasné, že některé dotace budou mezi sebou propojené a budeme-li chtít dodržet veškerá dotační pravidla, tak mezi jednotlivými dotacemi bude průnik, které propojí jednotlivé oblasti finanční podpory;
- ***platba pro mladé zemědělce*** – zvýhodňuje zemědělce do 40 let, které s podnikáním začínají nebo podnikání zahájili nejpozději 5 let před podáním první tzv. Jednotné žádosti. V rámci programu 2014-2020 tato podpora činila 25 % příplatku na prvních 90 ha k jednotné platbě na plochu. V době psaní bakalářské práce nebylo známo, v jaké výši tato podpora bude pro program 2023–2027;
- ***greening*** – jedná se o platbu, která se zaměřuje na ochranu životního prostředí a zavádění šetrných postupů práce v zemědělství. Původní žádost na jednotnou plochu se navyšovala o dalších 55 % a byla povinnou a nedílnou součástí pro všechny žadatele. Zemědělec má splnit následující tři podmínky a to zejména:
 - *diverzifikace plodin* – pěstování stanoveného počtu plodin v závislosti na rozloze orné půdy;
 - *vyhrazení plochy využívané v ekologickém zájmu* – v podobě krajinných prvků, mezí, příkopů, úhorů, zalesněné plochy s meziplodinami nebo plodinami vázícími dusík atd.;
 - *zachování trvalých travních porostů*, dále jen TTP;
- ***dobrovolná podpora vázaná na produkci*** – jedná se o finanční podporu vázanou na produkci na pěstování plodin nebo chov hospodářských zvířat, příp. kombinace obojího. Vzhledem k tomu, že u rostlinné produkce se primárně jedná o pěstování náročných plodin, tak se více zaměřím na produkci živočišnou, která se odvíjí od jejich počtů. Tady přichází v úvahu pouze podpora na chov bahnice nebo chov koz. Zajímavým bodem je, že se v rámci podpory malých přežvýkavců nerozděluje stádo na chov s tržní produkcí mléka a na chov masných typů ovcí a koz. Přičemž toto rozdělení v rámci chovu krav existuje. Je možné, že se tu odráží hledisko malého počtu dobytka, případně to, že tržní produkce mléka, tak i masa není v ČR tak významná, aby se toto rozdělení provádělo;
- ***přechodné vnitrostátní podpory*** – mají dorovnat podporu znevýhodněných vybraných komodit oproti původním státům EU. Mimo jiné se jedná o podporu na chov ovcí a koz. Jedná se o doplňkovou platbu poskytovanou k jednotné platbě na plochu.

3.2.2.2 Program rozvoje venkova

Jedná se o obnovu, zachování a zlepšení ekosystémů závislých na zemědělství. Dalším bodem je zvyšování konkurenceschopnosti zemědělských podniků a posílení zaměstnanosti na venkově, včetně zvýšení zájmu mladých lidí o práci v zemědělství. V rámci tohoto programu pro chovatele malých přeživkavců mohou být zajímavé následující programy:

- **investice do hmotného majetku** – má se jednat o investice do zemědělských podniků na zpracování produktů a jejich uvádění na trh, včetně úprav pozemků a hospodárného zacházení s přírodními zdroji;
- **rozvoj zemědělských podniků a podnikatelské činnosti** – primárně se jedná o podporu podnikatelských plánů mladých začínajících zemědělců a dále podpora nezemědělských činností, jako venkovská agroturistika, zpracování obnovitelných zdrojů energie apod.;
- **agroenvironmentálně-klimatická opatření** – je zaměřeno na šetrný přístup k životnímu prostředí, a to na území vysoké přírodní hodnoty v podobě ošetřování porostů na cenných stanovištích, protierozní opatření na zachování půdy a bio pásů;
- **ekologické zemědělství** – podporuje veškeré aktivity zemědělců, kteří se přihlásili k provozování činnosti v rámci zákona č. 242/2000 Sb. o ekologickém zemědělství;
- **platby v rámci sítě Natura 2000** – je zaměřeno na hospodaření s TTP v oblastech Natura 2000 a překryvem s 1. zónou NP a CHKO;
- **LFA** – jedná se o platby pro zemědělce hospodařící v oblastech s přírodními či jinými zvláštními opatřeními, primárně se jedná o horské oblasti;
- **spolupráce** – toto opatření má posílit postavení prvovýrobců a zvýšit podíl zpracování surovin a přidávání dalších hodnot k prvotním výrobkům v podobě vývoje nových produktů, postupů a technologií. V neposlední řadě toto opatření má zajistit transfer znalostí do praxe a jejich využívání a dále sdílení zařízení a zdrojů;
- **podpora místního rozvoje na základě iniciativy LEADER** – zaměřuje se na vytváření partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem na místní úrovni a vytváření sítí místních partnerství a dále klade důraz na uplatnění inovačních postupů. V rámci tohoto programu se jedná o aktivizaci místních občanů a podpora dobrovolné činnosti. Program přesně nestanoví, jaké aktivity budou podporovány, protože jednotlivé projekty budou primárně závislé na konkrétní politice a strategii místního rozvoje.

3.2.2.3 Národní dotace

Jsou financovány mimo finanční prostředky EU, tzn. z rozpočtu ČR a zahrnují velké spektrum aktivit zemědělství a sem patří zejména ve vztahu k tématu bakalářské práce:

- **šlechtění hospodářských zvířat** – v rámci tohoto opatření lze žádat o podporu chovu berana či kozla zapojeného v kontrole užitkovosti a zapsaného do plemenné knihy nebo s doloženou plemennou hodnotou v elitních třídách;
- **podpora na tuzemských a mezinárodních výstavách a veletrzích** – podpora účasti vystavovatelů na vybraných mezinárodních veletrzích a výstavách v zahraničí za účelem uvádění jejich produktů a výrobků na trh;

- **podpora zpracování zemědělských produktů** – lze žádat na zpracování zemědělských produktů a zvyšování konkurenceschopnosti potravinářského průmyslu.

Na závěr této kapitoly je třeba uvést, že žadatel, který žádá o dotaci v rámci financování SZP, musí vyplnit tzv. Jednotnou žádost. V rámci této žádosti musí žadatel postupně vyplnit jednotlivé sekce žádosti a tím, v rámci jedné žádosti, požádat o širší okruh jednotlivých programů. Na jednu stranu lze považovat jednotnou žádost za ulehčení administrativní zátěže, na druhou stranu „prokousat se“ celou administrativou je časově náročné. Samotné administrativní zátěži vyřizování žádosti a splnění všech potřebných kritérií bude věnována část v rámci diskuze.

V rámci národních dotací musí žadatel přes webový portál vyplnit nezbytné náležitosti a pak teprve žádat v rámci jednotlivých programů. V rámci národních dotací není možné vyplnit, tzv. Jednotnou žádost, je třeba vybrat kapitolu, kde žadatel žádá o finanční podporu, a postupně vyplňovat jednotlivé žádosti, které sice nejsou v jednom okamžiku časově náročné, ale každá žádost musí být vyplněna zvlášť.

Vzhledem k tomu, že dole je pak zmíněn i chov v rámci ekologického zemědělství, tak je třeba podotknout, že dotace v rámci SZP jsou podmíněny dodržováním pravidel Cross-Compliance (dále jen CC) a požadavky na správný zemědělský a environmentální stav (dále jen GAEC). V rámci dalších programů, jako například rozvoj venkova, plnění těchto kritérií je spíše nadstandardem, a tudíž jsou vyplaceny nad rámec základních přímých plateb. Avšak dodržování pravidel CC a GAEC není úplně jednoduché. Existuje totiž velký počet norem a zákonných požadavků včetně jejich revizí, které mohou být pro zemědělce obtížně srozumitelné a těžce dodržovatelné. To má za následek velký počet neshod, které vedly k sankcím a případným krácením dotací, včetně negativního dopadu na čerpání fondů EU (Darie 2014)

Na závěr této kapitoly je třeba říct, že sice ostatní dotační programy mimo SZIF nejsou součástí této bakalářské práce, obecně však lze uvést, že ČR, potažmo EU má širokou škálu dotačních programů i mimo zemědělský program, které však lze v rámci jednotlivých zemědělských podniků využít. Jsou to programy na rozvoj lidských zdrojů, cestovní ruch, široká škála vzdělávacích programů pro školy, a v neposlední řadě i rozvoj ICT (informačních a komunikačních technologií) a využití například robotizace v zemědělství. Primárním cílem by mělo být kvalitní bydlení na venkově, dostupné služby, a tím pádem i další kvalitnější rozvoj zemědělství, jako odvětví, kde bude větší zájem o práci.

3.3 Chov malých přežvýkavců

K malým přežvýkavcům v rámci této bakalářské práce se řadí ovce a kozy. Domestikace těchto zvířat proběhla v době kamenné, kdy zajetím a ochočením předchůdců ovcí a koz přeměnil člověk tato zvířata na zdomácnělá za účelem jejich využití jako zdroje potravy, v případě využití masa a mléka, dále jako zdroj surovin, v rámci využití kůže a vlny, a v neposlední řadě jako zdroj energie, v případě ohřevu obydlí.

Jak ovce, tak i kozy mají polyfyletické původy. Fylogeneze plemen ovcí ukazuje, že předky mohou být muflon (*Ovis gmelini musimon*), argali nebo-li ovce střevoasijská (*Ovis ammon*) a archar nebo-li ovce stepní (*Ovis vignei*). V případě koz se může jednat o kozu keltskou (*Capra prisca*), kozu bezoárovou (*Capra aegagrus*) nebo kozu šrouborohou (*Capra falconeri*). Jak ovce,

tak i kozy primárně pocházely z oblasti Centrální Asie, Blízkého Východu a Kavkazu, později z ostrovů současného Řecka a okolí (Stupka et al. 2013). Dle Abbo et al. (2022) domestikace rostlin proběhla dříve než domestikace zvířat. Dokládá to nejen přítomnost rostlin, které člověk cíleně pěstoval, ale dokládá to i fakt, že v pozdějším období musel člověk obstarávat potravu pro zvířata samotná v podobě kultivace pastvin a pícnin.

S ohledem na výše uvedené je jasné, že domestikace zvířat přinesla nejen potravinovou jistotu pro člověka samotného, ale zároveň i určité povinnosti pro člověka vůči chovaným domácím zvířatům (Skoupá 2014). Pro domestikovaného jedince celý proces totiž znamená nejen jistotu pravidelné péče a výživy, ale i ochranu před nepříznivými přírodními podmínkami a přirozenými nepřáteli. Tímto se pevně spojí pouto mezi chovanými zvířaty a jejich majiteli, ač to možná pro někoho zní hrubě, že někdo může být majitelem něčeho živého a nezávislého. Dole v jednotlivých kapitolách bude stručně probrána specifika chovu ovcí a koz a specifika chovu v rámci ekologického zemědělství. Účelem je popsat a strukturalizovat jednotlivé nákladové položky, které jednotlivý chovatel musí investovat a zajistit, jakmile se rozhodne pro chov ovcí nebo koz, případně obojího, a dále provozní, řekněme tomu opakované náklady, které budou běžně vznikat v rámci chovu na denní bázi.

Začátkem 21. století chov koz a ovcí v ČR vypadal, jako módní záležitost. Široká veřejnost se začala zajímat o přínosy a výhody ovčího a kozího mléka ve srovnání s kravským mlékem, kozí a ovčí sýry začaly být delikatesou a tomu odpovídala i cena finálního produktu, v běžném provozu, i mimo velikonoční týdny, se častěji objevuje tzv. skopové maso, které se začíná více zabýdlovat v jídelníčku českých domácností. Přičemž chov ovcí a koz, jakožto malého dobytka, měl svůj význam i na konci 19. a začátkem 20. století. Dle Statistického přehledu republiky Československé (1930) bylo v roce 1920 na území tehdejšího Československa (v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, na Slovensku a v Podkarpatské Rusi) cca 2,2 milionů jednotek malého skotu – necelý milion ovcí a 1,2 milionů koz. Abychom tyto údaje mohli porovnat s dnešními daty, bude lepší, když k tomuto údaji doplníme navíc počet obyvatelstva té doby a současnosti. Sčítání lidu v Československu proběhlo 15. února 1921 a dostupné údaje k tomuto datu vykazují 13 613 172 obyvatel. A to musíme vzít na zřetel, že jsou to údaje po I. světové válce, kdy bylo vybito hodně dobytka a v souvislosti s válkou se hodně obyvatel nevrátilo domů. Když se přeneseme o 100 let dál do současnosti, tak statistiky k 1.4.2020 vykazují na území ČR počet ovcí a koz ve výši necelých 209 tisíc jednotek, přičemž tj. cca 183 tisíce ovcí a pouze cca 26 tisíc koz (Český statistický úřad, dále jen ČSÚ). Sčítání lidu proběhlo v roce 2021 a k srpnu 2022 ještě nebylo ukončeno celkové zpracování dat. Pro orientaci však lze uvádět, že ke konci roku 2021 ČSÚ uvádí 10 516 707 obyvatel. Z výše uvedeného lze usoudit, že začátkem 20. století v každé rodině měli buď ovci nebo kozu pro zajištění vlastních potřeb mlékem a masem, když to v dnešní době chov malých přežvýkavců je buď faremní záležitost nebo vedlejší činnost na venkově.

Obecně se předpokládá, že se chovu ovcí a koz věnuje primárně kvůli tomu, že zaobírají menší plochu a kapacitu než chov velkého dobytka, a to buď z hlediska umístění, potravy či obecně možnosti následného zpracování finální produkce, a to jak mléka, masa, kůže apod. Dříve se chovu ovcí a koz věnovaly většinou domácnosti v horských a podhorských oblastech, kde se využívala méně úrodná plocha, většinou pastviny. V současné době pomalu každá domácnost, která má přiměřený pozemek, může mít v chovu nějaké to zvířectvo. Sice není schopna dojit ovci či kozu, a tudíž mít sobě dostačující spotřebu mléka, ale obecně chov malého dobytka je jednodušší a případná konzumace či prodej masa není tolik náročná. Z toho vyplývá, že nejen velkovýrobní

farmy, ale i menší hospodářství je schopno uživit a pokrýt svou spotřebu masa právě chovem malých přežvýkavců. S tím pak je možná srovnatelný chov drůbeže a králíků.

3.3.1 Specifika chovu ovcí a koz

Ovce a kozy jsou považovány za celkem nenáročná zvířata na chov a vyskytují se v různých oblastech světa. Primárně však záleží na výběru vhodného druhu a plemene. Chovatel by měl hned na začátku vědět, zda chce mít masné či mléčně užitkové plemeno, případně s kombinovanou užitkovostí. Kdyby chovatel chtěl žádat na dotace v rámci genetické rezervy, tak by měl rozmyslet, zda pořídí plemeníka. Výhoda plemeníka v chovu je, že můžeme vědět, že zvíře pocházelo z kontrolovaného stáda, kde se provádějí povinně zdravotní zkoušky, kontroly užitkovosti a například nemocí, které byly zaznamenány po generacích (Skoupá 2014).

Dle statistik ČSÚ (2022) koncem roku 2021 bylo na území ČR evidováno celkem 174 196 ovcí a 24 607 koz. Sice tyto počty nejsou tak vysoké ve srovnání s dalším dobytkem chovaným v ČR, i tak tyto počty naznačují, že se jedná o zvýšený zájem o chov drobných přežvýkavců.

V rámci chovu ovcí a koz se zaměříme na jednotlivé body chovu malých přežvýkavců, tyto body pak následně budou součástí propočtu ekonomické soběstačnosti provozování této zemědělské činnosti.

3.3.1.1 Welfare hospodářských zvířat ve vztahu k chovu malých přežvýkavců

Než se projednají podmínky chovu ovcí a koz, je třeba probrat základní body welfare hospodářských zvířat. Konečný spotřebitel se v poslední době začal hodně zajímat o to, v jakých podmínkách se nacházejí hospodářská zvířata na jednotlivých farmách. Welfare hospodářských zvířat začíná být ukotven v legislativě, farmy musejí splňovat podmínky pro přirozené chování dobytka ve stádě. V roce 1965 Brambell Committee navrhlo 5 základních svobod, která musí být zvířatům zaručena. EU vedle toho definuje 4 principy hodnocení kvality welfare WQA (Welfare Quality Assessment). Je tu sice obecná shoda k vytvoření dobrých životních podmínek pro hospodářská zvířata, ale otázkou zůstává, jak definovat duševní a fyzické zdraví zvířete. Nemluvě o tom, že samotná kontrola přirozeného chování zvířete je těžce prokazatelná a v některých případech jde spíše o nepochopení podstaty celé této záležitosti. Tudíž se nejedná o skutečné zlepšení životních podmínek hospodářských zvířat, ale o zbytečné plýtvání penězi na investice, případně o klamání veřejnosti (Dawkins 2023).

Jak již bylo řečeno, je těžké hodnotit dobré životní podmínky zvířat, případně je přímo měřit. Mnohdy musíme dělat kompromisy mezi jednotlivými body definovanými v rámci 5 svobod. Plummer et al. (2021) definují dobré životní podmínky v rámci chovu ovcí a koz splněním těchto základních potřeb: nutriční, environmentální, zdravotní, behaviorální a mentální nebo emoční stav. Dále poukazují na způsob měření jednotlivých ukazatelů pomocí zaměření se na samotné zvíře, zdroje a management.

Podíváme-li se blíže na 5 základních svobod ve vztahu k chovu malých přežvýkavců a pokusíme-li se identifikovat jejich plnění, tak Plummer et al. (2021) konstatovali následující:

1. **Svoboda od hladu, žízně a podvýživy** – v rámci kapitoly Výživa a krmení a v rámci výpočtu modelového příkladu bude celkem hodně pojednáno o nutričních potřebách ovcí a

koz. Tady je zapotřebí konstatovat, že případnou podvýživu zvířat lze určit pomocí metody bodování tělesné kondice (BCS – Body Condition Scoring). Obvykle se hodnotí na 5stupňové škále od zjevně hubených až k zjevně tučným zvířatům. Toto zjednodušené hodnocení je velkým pomocníkem v rámci hodnocení welfare, kdy můžeme pozorovat například malý přísun krmiva (u velmi hubených zvířat) nebo identifikovat omezení pohybu u extrémně tlustých zvířat.

2. **Svoboda od nepohodlí** – bude více probráno v rámci kapitoly Zařízení na chov ovcí a koz, tady je třeba pouze stručně shrnout, že ovce a kozy jsou velmi odolné proti klimatickým změnám, avšak extrémní změny počasí mohou negativně působit na jejich užitkovost, případně i fyziologickou zdatnost. S ohledem na to, že chov ovcí a koz je primárně záležitostí volné pastvy, je třeba vytvořit podmínky, aby zvíře netrpělo tepelným stresem a to, jak v rámci vyšších teplot, tak i nižších.
3. **Svoboda od bolesti, zranění a nemoci** – primárně se jedná o zdravotní stav zvířat a jejich hygienu. Není to pouze o veterinární problematice malých přežvýkavců, ale i o pravidelné péči a kontrole stavu jednotlivých zvířat ve stádě. Čistotu zvířat lze považovat jedním z důležitých ukazatelů dobrých životních podmínek skotu. Čistá srst, vemeno a struky jsou klíčovým ukazatelem čistoty ve stádě. Navíc kozy obecně preferují čistou a suchou podestýlku. Špinavé prostředí je zárodkem všech možných nemocí, začínaje mastitidou vemena až k fekálními znečištění boků a končetin. V neposlední řadě můžeme v rámci tohoto bodu uvažovat i o zamezení dalších praktik, které vyvolávají bolest u zvířat, například kastrace bez anestezie, katetrizace parohů atd.
4. **Svoboda od strachu a úzkosti** – hodně výzkumu prokazuje vztah mezi užitkovostí zvířete a stresem, které v zvířeti může něco nebo někdo vyvolat. Obzvláště negativní zkušenost s člověkem, případně hrubé zacházení ze strany chovatele, může vést například k nižší laktaci, nižší porážkové hmotnosti, snížené reprodukci, absenci mateřského chování nebo větší agresivitě u zvířete. Výzkum Duvaux-Ponter et al. (2003) na zabřeznutých kozách a jejich potomcích ukazuje, že transport zabřeznutých koz v izolaci je velmi stresující situace pro tato zvířata a má to vliv i na budoucí potomky. Plummer et al. (2021) dále ukazují na fakt, že stres a úzkost mohou mít za následek abnormální nebo stereotypní chování u zvířat. Toto chování může být jedním z ukazatelů duševní pohody zvířete ve stádě. Stereotypní chování se nemusí projevit vždy, ale většinou je možné jej sledovat v podobě divných pohybů, orálního chování či sebepoškozujícího chování zvířete včetně domnělých halucinací. Je možné předcházet tomuto chování buď vytvořením podmínek, které, co nejvíce odpovídají přirozenému chování zvířete, případně pomocí enrichmentu, tzn. obohacení prostředí takovým způsobem, aby se zvíře zabavilo.
5. **Svoboda uskutečnit přirozené chování** – tento bod odpovídá pozitivnímu vnímání a hodnocení welfare zvířat, dá se tudíž tvrdit, že shora uvedené body spíše odpovídají negativnímu hodnocení podmínek životy zvířat. Do této kategorie patří schopnost zvířete projevit přirozené chování, jako hledání potravy, vytváření vazeb a sociálního chování apod.

Závěrem je třeba říct, že lidský faktor hraje velkou roli v chovu všech hospodářských zvířat. Zahrnuje to způsob zacházení se zvířaty, čistota prostředí, kvalita, množství a způsob výkrmu a v neposlední řadě i veterinární péče. Špatné zacházení se zvířaty má nejen negativní dopad na welfare zvířat ve stádě, ale může vést i k tomu, že zvířata budou buď agresivní nebo zbytečně

bojácna, což může v důsledku znamenat špatnou manipulaci se stádem a celkovému snížení užitkovosti.

3.3.1.2 Zařízení na chov ovcí a koz

V jednotlivých oblastech světa se ovce a kozy chovají různě. V Kanadě a USA používají farmáři přístřešky a jednoduché stáje na chov ovcí a koz, kdežto ve Velké Británii je zvykem chovat drobné přežvýkavce většinou jejich života venku a extenzivnějším způsobem s jednoduchým přístřeškem při nepřízní počasí. Pro změnu v Norsku ovce jsou většinou ustájené na 4 až 6 měsíců v rámci zimního období, a to ve stájích z roští a podlahovou kapacitou cca 0.7 až 0.9 metrů čtverečních na zvíře (Jorgensen et al. (2011).

V ČR v rámci dotačního řízení na chov ovcí a koz lze žádat v případě, že malé přežvýkavce paseme volně na pastvinách minimálně 6 měsíců, přibližně od dubna do října. Vazné ustájení pro ovce a kozy se nedoporučuje a neodpovídá jejich welfare. Dále dle Caroprese et al. (2009) na welfare ustájení ovcí a koz má vliv hodně dalších faktorů, a to nejen velikost a umístění samotné farmy, ale i parametry ustájení, design, mikroprostředí, interakce mezi člověkem a zvířetem, čistota ve stáji, manipulace se zvířaty, například organizace výběhu, vypouštění na pastvu, případně zpátky do stáje.

3.3.1.3 Výživa a krmení ovcí a koz

Jako u každého zvířete, krmení ovcí a koz má sloužit k uspokojení pocitu hladu a tím splnění jejich potřeb pro záchovu životních funkcí a zvýšení užitkovosti hospodářských zvířat. Zeman et al. (2006) uvádí, že každá nerovnoměrnost v krmení malých přežvýkavců se projeví snížením užitkovosti, zhoršením výživového stavu zvířat a zvýšením spotřeby živin na jednotku produktu. Denní spotřeba krmiva u ovcí a koz se liší dle plemene, pohlaví, věku, velikosti jednotlivých zvířat a dle ročního období. Průměrná spotřeba krmiva v letním období na pastvině je cca 5 až 8 kg pastevního porostu denně. V zimním období se dávky liší dle dostupnosti, ale základem by mělo být cca 1 až 2 kg suchých objemných krmiv a cca 2 až 5 kg krmiv šťavnatých, například siláže, okopaniny apod. Výživa zvířat se liší i dle účelu chovu, zda zvířata máme na masnou nebo mléčnou produkci, jestli chováme drobné přežvýkavce kvůli zpracování rouna a kůže či používáme zvířata pro reprodukční účely. Experiment výživy koz na bázi kukuřice a pšenice ukazuje, že tato má vliv na růst a kvalitu masné užitkovosti koz. U koz vykrmovaných kukuřicí byla hmotnost zvířete větší než ve skupině koz krmených pšenicí. Avšak po porážce, skóre mramorovanosti masa koz krmených pšenicí bylo větší než ve skupině s kukuřicí (Yang et al. 2012). Příklady jednotlivých výživových strategií je nespočet a není účelem této práce je všechny vyjmenovat, ale spíše poukázat obecně na odchylky v nákladech na výkrm a výživu jednotlivých chovů. Jedním z nejvíce diskutovaných bodů je krmení ovcí a koz na pastvě versus koncentrovaná krmiva. Zvláštním bodem je pak krmení koejných jehňat a kůzlat. Abbas et al. (1999) realizovali studii pro producenty jehněčího masa s cílem výběru dávky krmení. První výsledky ukázaly, že jehňata, která byla kojená až do porážky, měla křehčí maso a větší výtěžnost tuku než jehňata, která byla odstavena. Další pokusy neukázaly rozdíly mezi krmením cukrovou řepou a koncentrátem z pšenice. Zároveň se ukazuje, že na parametry kvality jehněčího masa má

větší význam strava během kojení jehňat než jejich následný výkrm po odstavení (Lobon et al. 2017). Obecně ke kvalitě skopového masa lze potvrdit fakt, že ovce pásené na volné pastvině mají lepší chuťové prekurzory a chuťové profily než stádo, které je vykrmováno „indorově“ a u kterých, dle názoru spotřebitelů, je nižší kvalita masa, nutriční hodnota a jedinečnost chutí (Yang et al. 2022). Na závěr je třeba uvést další důležitý fakt, který ukazuje, že hodně velký význam má nejen to, že se stádo volně pase, ale musíme vždy brát v úvahu i to, jak kvalitní pastvina to je. Výzkum Lind et al. (2009) byl prováděn na ovcích, která se pásala na neupravených horských pastvinách v Norsku, protože se hodně spotřebitelů domnívá, že to maso je pak kvalitnější než u zvířat, která se pásala na obdělávaných pastvinách. V rámci experimentů se porovnály senzorické profily a složení mastných kyselin u přežvýkavců chovaných na obou druzích pastvin. Malé, ale významné rozdíly byly nalezeny v tvrdosti, křehkosti, tučnosti a kovové a žluklé chuti masa u jehňat z obdělávaných pastvin, což potvrzuje fakt, že se u přežvýkavců, kteří se pasou na obdělávaných pastvinách, do určité míry mění vlastnosti masa.

3.3.1.4 Reprodukce a etologie ovcí a koz

Rozmnožování je přirozený způsob zajištění potomstva. V rámci chovu skotu se jedná o jednu z nejdůležitějších užitkových vlastností a její optimální řízení rozhoduje o ekonomické efektivnosti chovu (Ježková 2010). Abstrahujeme-li se od ekonomických ukazatelů výnosnosti reprodukce, můžeme konstatovat, že pro farmáře je obecně nejdůležitější, aby zvířata měla pravidelnou říji, dobrý porod a odchov mláďat pro další reprodukci (Skoupá 2014). Dle studie Tiezzi et al. (2019) je určitá souvislost mezi způsobem a podmínkami ustájení zvířat a jejich produktivními a reprodukčními znaky. V rámci hodnocení bylo totiž zjištěno, že pomocí welfare zvířat lze dosáhnout lepší kondice jednotlivce, což v důsledku může znamenat vyšší zabřezávavost, lepší produkci mléka a nižší onemocnění samotných zvířat. Opatření týkající se dobrých životních podmínek a pohody zvířat mohou být různá, od přítomnosti chovatele u stáda, vysoké frekvence výměny podestýlek až po sezónní chov na pastvinách, stručně řečeno, intenzivní chovy dobytka jsou méně efektivní, než polointenzivní a neintenzivní chovy malých přežvýkavců.

Obecně k etologii ovcí a koz lze říct, že jsou to sociální zvířata, která mají silně vyvinutý stádový pud. Dočasná izolace jednotlivce od stáda může vést k psychickým utrpením. Dokonce bylo zjištěno, že účinky této izolace byly „zmírněny“ v případě, že tam byl přítomen pozorovatel a že větší socializaci projevují kozy než ovce (Price et al. 1980).

3.3.1.5 Veterinární problematika

Péče o zdraví stáda je povinností chovatele včetně preventivních opatření pro lepší zdraví a stav zvířat. Péče o zdraví se primárně zakládá na kvalitní a plnohodnotné výživě, odpovídajících hygienických podmínkách a dobré péči o chov. Mikroklimatické parametry, koncentrace ozonu a mikrobiologický stav vzduchu uvnitř a vně stáje mají vliv na kvalitu mléka a případná onemocnění zvířat, a to zejména v jarním období (Tombariewicz et al. 2009). Dalším faktorem může být volba vhodného plemene a geneticky zdravých jedinců. Genetická výbava a speciálně vyšlechtěný jedinec hraje velkou roli pro odolnost hospodářských zvířat, a to nejen vůči chorobám, ale slouží i jako dobrý základ imunity celého stáda (Pal & Chakravarty 2019). U malých přežvýkavců

nejčastější zdravotní komplikace jsou spojeny s nadmutím zvířat, případně průjmy. Tyto potíže mohou být ovlivněny čímkoli, začínaje metabolickými potížemi, přes vnější a vnitřní parazity, plísňová, virová či bakteriální onemocnění. Vždy je důležité poznat nemoc u zvířete co nejdříve a případně přivolat pomoc veterináře. Stafford (2014) předurčuje veterinářům nejen roli v rámci diagnostiky a prevence nemocí ovcí a koz, ale mohou fungovat i jako konzultanti v oblasti welfare samotných zvířat.

3.3.1.6 Pravidelné úkony při péči o chov

Tato kapitola je primárně spojena s welfare zvířat. Sevi et al. (2009) zkoumali vliv jednotlivých faktorů snížení welfare u dojených ovcí a koz a poukazují na následující kritické body, jako nepříznivé účinky intenzivního chovu ovcí a koz, klimatické extrémny a sezónní výkyvy, což je spojeno se zhoršením stavu životních podmínek zvířat, samotná interakce mezi zvířaty a lidmi včetně podmínek ustájení, která zahrnuje bezpečí nejen pro samotná zvířata, ale i personál, který se kolem ovcí a koz pohybuje. Dále sem můžeme zahrnout hodně diskutované úkony kolem péče o paznehty zvířat, jejich označování, stříhání, nevhodného postupu při dojení, odstavu jehňat a kůzlátek od jejich matek a emočního a nutričního stresu a přechod na umělý odchov, a nakonec i samotnou porážku na maso. Jak již bylo řečeno, není účelem této bakalářské práce popsat jednotlivé procesy v rámci chovu ovcí a koz, spíše definovat finanční úkony jednotlivých procesů k určení efektivity provozu tohoto druhu podnikání.

3.3.1.7 Zpracování produktů

Obecně rozlišujeme chov ovcí a koz na dojnou užitkovost, masnou a produkci srsti a kožešin. Samozřejmě další využití ovcí a koz je bezpočet, od terapie se zvířaty, přes reprodukční funkci až k využití hnoje na poli, ekonomická otázka chovu a jeho efektivity se ponechá na diskuzní kapitole, tady se jen stručně zaměří na základní úvahy kolem chovu malých přežvýkavců.

Popularita kozího mléka, kozích a ovčích sýrů a mléčné produkce je v posledních letech vyšší. Kawecka & Pasternak (2022) uvádějí, že mléko a sýry ovcí a koz jsou bohaté na nutriční živiny (tuky, bílkoviny a proteiny), ale hodně záleží na regionu chovu stáda, a to pak má vliv i na senzorické a chuťové aroma mléčných produktů.

Cabiddu et al. (2022) zdůrazňují, že největší vliv na senzorickou kvalitu, chuťové aroma a nutriční hodnoty masa přežvýkavců má způsob a řízení kvality krmení dobytka. Avšak provedený výzkum, který byl zaměřen na krmení ovcí a koz, tuto skutečnost úplně neprokázal. Prováděný výzkum byl zaměřen na čtyři způsoby výživy zvířat a to: krmení čerstvou píce, zákaz použití siláže, zákaz využití kukuřičné siláže a krmení zvířat z TTP bohatých na rostliny sekundárních metabolitů. Závěrem byla tato dvě zajímavá fakta. První je, že způsob výkrmu sice nějakým způsobem ovlivňuje kvalitu masa, ale kvalitativně je to těžce prokazatelné. A další je, že způsob výkrmu může ovlivnit kvalitu masa na vrub kvality mléka, že tyto dva ukazatele jsou protichůdné.

Posledním bodem, který stojí ještě za zmínku je produkce srsti a kožešin. Sice vlnářská a kožešinová užitkovost ovcí a koz byla jednou z dominant, ale s nástupem nových technologií zpracování materiálů a jejich užitkových vlastností, ustupuje tato dominantna do pozadí, říkejme tomu do oblasti módních prvků a aktuálního zájmu na trhu. Dle Stupka et al. (2013) vlna, srst a

výrobky z kožešin ovcí a koz se považují ze nejteplejší textilní vlákno, případně za nejlepší materiál ke kožešinovému a koželuckému zpracování. V rámci publikace je k nalezení hodně informací k sortimentu vlny, jejím vlastnostem, charakteristikám jednotlivých druhů srstí a způsobu zpracování, avšak ohlédne-li se na nákladnost celého procesu, investování času na zpracování a výsledný efekt a použití v moderním textilním průmyslu, tak je chovatelům rovnou doporučováno, aby vlnu, srst a kožky zpracovávali sami, případně ekologickým způsobem likvidovali. Odůvodnění je velmi jednoduché, buď není zájem o výkup těchto výrobků, případně cena za prodaný materiál je natolik zanedbatelná, že nakonec nemá význam s touto položkou jakkoli počítat v rámci hodnocení ekonomické situace jednotlivce či farmy a investovat čas a úsilí na případné zpracování materiálu. K tomu by se pak následně měly připočítat vícenáklady na případnou likvidaci vlny, srsti a kůže zvířat, o nichž není zájem.

3.3.1.8 Povinná administrativa

Veškeré úkony, které byly výše popsány a které musí chovatel absolvovat kolem chovu ovcí a koz, začínají a končí povinnou administrativou kolem zakládané stáje. Než založíme chov, je zapotřebí nastudovat buď zákony kolem chovu malých přežvýkavců, případně přečíst manuál pro začínající chovatele, kde jsou shrnuty základní body k založení a následnému chovu ovcí a koz. Na webových stránkách Svazu chovatelů ovcí a koz (dále jen SCHOK) jsou uvedeny základní body, na které se nesmí zapomenout.

Prvním krokem, který musí chovatel udělat, je registrovat stáj. Registrace hospodářství probíhá u Českomoravské společnosti chovatelů, a.s. (dále jen ČMSCH) a za chovatele je považován každý majitel minimálně jednoho zvířete. Výsledkem registrace je přidělení čísla hospodářství nebo provozovny. Tímto krokem začíná administrativní koloběh činnosti farmáře, který na základě přiděleného čísla pak hlásí veškeré další události své stáje. Číslo provozovny je pak třeba vždy uvádět při registraci nákupu zvířat (přehlášení od původního majitele), narození jehňat a kůzlat, případně úhynu, prodeji nebo porážce. Veškeré úkony je třeba provádět do 7 dní po nastalé události, a proto SCHOK doporučuje úkony provádět online.

Označení stáda ušními známky má taktéž svá specifika, která není radno přecházet. V případě, že uvažujeme o rozšíření stáda nesmíme zapomenout na fakt, že v ČR je povoleno pouze připouštění plemeníkem. Samozřejmě je vždy možné nahlásit „černou plemenitbu“, ale je třeba pak počítat s rizikem tučných pokut za nedodržení plemenářského a veterinárního zákona. Pořízení plemeníka má pozitivní bod nejen v rámci získávání dotací, ale zároveň je tu možnost zajistit si kvalitní potomstvo, navíc se záznamy z Ústředního registru plemeníků (ÚRP).

Poslední kapitolou, dost nepříjemnou, ale zároveň nutnou, je případný úhyn zvířete. Je s tím spojená nejen další administrativa, případně ztráta na výnosech, na počtech zvířat a budoucích ziscích, ale znamená i další více náklady spojené s asanací uhynulého zvířete, která by se měla odborně provést.

Všechny výše uvedené body budou vzaty v úvahu v rámci orientačního výpočtu ziskovosti, příp. nákladovosti na chov ovcí a koz a zodpovězení otázky, zda poskytované dotace jsou dostačující nebo naopak vedou k „nadvýrobě“ chovu malých přežvýkavců.

3.3.2 Chov ovcí a koz v rámci ekologického zemědělství

3.3.2.1 Úvod do problematiky chovu ovcí a koz v EZ

Chov ovcí a koz v rámci ekologického zemědělství (dále jen EZ) má stejné základní body, jak bylo uvedeno výše se specifiky EZ, které je ukotveno v zákoně o ekologickém zemědělství č. 242/2000 Sb. EZ se vyznačuje šetrnými zpracovatelskými postupy s vyloučením použití chemicko-syntetických látek a dbá na pohodový chov hospodářských zvířat, který odpovídá jejich fyziologickým a etologickým potřebám. V neposlední řadě EZ minimalizuje znečištění a chrání životní prostředí vlastní zemědělskou činností, uschovává přírodní ekosystémy v krajině a jejich diverzitu, a hlavně produkuje kvalitní potraviny a krmiva. EZ a následná výroba biopotravin jsou kontrolovány specializovanou nezávislou kontrolou (Dvorský & Urban 2014). Proto celá procedura přihlášení se k EZ je celkem přísně popsána v zákoně č. 242/2000 Sb. a prochází několikastupňovou kontrolou.

Dle ekologické ročenky 2020 bylo na území ČR evidováno celkem 4 665 ekologických zemědělců a na ekologických farmách bylo chováno téměř 420 tisíc zvířat. Podle Ročenky (2020) stavy skotu v EZ meziročně vzrostly, ale stav chovaných ovcí a koz pokračuje i nadále v trendu stagnace z roku 2016. Počet ovcí v rámci EZ v roce 2020 je 80 116 při počtu 1 045 ekofarem, u koz 9 452 v počtu 363 ekofarem. Přičemž se zvýšil počet ekofarem na chov koz, což v důsledku znamená, že poklesl počet jednotek chovaných koz na jednotlivých farmách. Dalším zajímavým faktem je, že podíl ovcí, příp. koz chovaných v rámci EZ na celkovém počtu skotu chovaného v ČR je cca 39 %, příp. 30 %. Tento vysoký podíl skotu chovaného v rámci EZ vůči zbytku v celé ČR nepřekonává ani chov krav, natož prasat a drůbeže.

V rámci EZ se pak většinou pokládá otázka, zda chov v rámci EZ je něčím odlišný od konvenčního zemědělství (dále jen KZ). Obecně lze říct, že kontrola živočišné produkce a samotného ustájení je celkem stejná, jako u běžných chovatelů v podobě vedení registrů ustájených zvířat a dodržování základních pravidel welfare. Avšak s ohledem na EZ musí chovatel dodržovat následující pravidla (Dvorský & Urban 2014).

3.3.2.2 Standardy chovu ovcí a koz v EZ

Dle Lund & Röcklinsberg (2001) na welfare zvířat v rámci EZ musíme pohlížet ze tří hledisek a to holistického (celostního), cíle pro udržitelnost a respektu k přírodě, v tomto případě respekt k individuálnímu zvířeti. Vztah mezi udržitelností a individuálními životními podmínkami v systému EZ jsou propojeny tak, že individuální pohoda se zakládá na přirozeném chovu s efektivním využitím přírodních zdrojů a dobrém zdravotním stavu zvířat s minimem použití antibiotik a dalších medikamentů.

Základní standardy chovu zvířat definuje IFOAM následovně:

- zákaz ekologického chovu zvířat bez zemědělské půdy. Důvodem je, že zemědělec má prokázat, že celkové množství vyprodukovaných statkových hnojiv nesmí překročit 170 kg dusíku ročně na hektar využitě půdy. Proto farma (nebo jednotlivec), který má chov dobytka v rámci EZ bez obhospodaření půdy, musí mít smluvně prokázáno, že je schopen rozmístit statková hnojiva na dalších hospodářstvích v rámci EZ pracujících s půdou. Dle přílohy č.

IV NK (ES) č. 889/2008 přípustný počet ovcí a koz na hektar zemědělské půdy ekofarmy nesmí překročit 13,3;

- chovatel musí zajistit, aby prostředí, zařízení, hustota osazení a velikost chovu odpovídaly potřebám chovaných zvířat a byla bezpečná, jak pro zvířata, tak i pro personál. V rámci ekologického zemědělství dle nařízení Rady EU č. 834/2007 musí být minimální plocha na zvíře 1.5 metrů čtverečních a půlka z toho by měla být odpočinková plocha a musí mít pevnou podlahu. S ohledem na tento požadavek bude muset být buď zvýšen prostor budovy, kde je dobytek ustájen nebo bude muset být snížen počet dobytka na jednotkovou plochu. Přičemž venkovní plocha, kromě plochy pastviny, nesmí být menší než 2.5 metrů čtverečních na zvíře.
- chovatel musí zvířatům zajistit dobré životní podmínky v podobě dostatku volného pohybu a příležitostí k běžnému přirozenému chování, jako stání, ležení, spánku, protahování se, odpočinku apod. Vedle toho, že zvířata musí mít dostatek čerstvého vzduchu, vody a krmiva, musí chovatel zajistit tepelnou pohodu, ale i úkryt a ochranu před slunečním zářením, dále ochranu před deštěm, blátem a větrem a zároveň dostatek denního světla, a to vše pro uspokojení potřeb a snížení stresu zvířat;
- zvířata nesmí být držena v izolaci. Avšak je možné vzít v úvahu potřebu oddělení samce, nemocná zvířata, případně samice těsně před porodem. Vázaný chov není zakázán, je možné jej využít na pastvinách, ale mělo by to být na omezenou dobu a využito pouze v případech, kdy je to zapotřebí s ohledem na zeměpisnou polohu, příp. nějaká další omezení;
- chovatelé na ochranu stáda proti škůdcům, chorobám a nemocím mají používat primárně biologické metody a přípravky schválené IFOAM, příp. Ústředním kontrolním a zkušebním ústavem zemědělským (dále jen ÚKZÚZ) pro EZ;
- v případě ustájení zvířat musí chovatel zajistit přírodní podestýlku, v případě, že zvířata podestýlku konzumují, musí podestýlka být z bio materiálů. Žádná zvířata nesmí být držena v kleci a v neposlední řadě musí být zvířatům poskytnut sociální kontakt v podobě pravidelných návštěv chovatelem.

3.3.2.3 Rozdíly chovu ovcí a koz v EZ a KZ

Z výše uvedených bodů je celkem jasné, že chov malých přežvýkavců v rámci EZ má stejné náklady, jak chovatel v rámci KZ, ale jsou k tomu více náklady v podobě zabezpečení stáda ekologickým krmivem a dodržením striktních pravidel výživy, zajištění většího prostoru pro pohodu zvířat a zároveň dodržení norem počtu chovaných zvířat na hektar půdy v rámci EZ.

V rámci EZ je obecná preference přirozeného chování stáda, což v důsledku znamená, že chovatel musí zabezpečit více volného prostoru pro každé zvíře. Více prostoru pro změnu znamená více místa na ležení, ale zároveň i menší přesuny zvířat ve stáji, větší synchronizace celého stáda může vést k lepší dojitelnosti, nemluvě samozřejmě o welfare samotných zvířat (Hansen 2015).

V EZ se musí také počítat i s více náklady na prevenci ochrany stáda proti nemocem a zároveň nemohou počítat s konvenční léčbou stáda, což může vést k větším ztrátám na chovaných počtech ovcí a koz. V rámci EZ lze využít umělé inseminace, ale je zakázáno použití hormonální léčby, případně využití přenosu embryí a klonování, v důsledku to znamená, že zabřeznutí a případný počet mláďat v rámci EZ nemusí být tolik úspěšný a efektivní, jak u KZ.

Výše uvedené body nejsou úplným seznamem všech možných nákladových položek v rámci chovu v EZ. Důležité je však vzít v úvahu, že EZ má v sobě zabudované principy sociální, ekonomické a etické hodnoty, které nejsou úplně vypočitatelné a není je možné zahrnout do ekonomických výkazů provozní jednotky. Některé z přínosů EZ jsou například komunitní způsob života, pozitivní vnímání spotřebitele, který konzumuje produkty s minimálním dopadem na životní prostředí a lidské zdraví samotné a je v souladu s přírodou. Není možné ani spočítat negativní postoje ke KZ a lidskému inženýrství. A na závěr je třeba dodat, že je těžké spočítat pozitivní dopady na samotná zvířata, na jejich zdraví, pohodu a možnost projevu přirozeného chování v rámci chovu, samozřejmě tyto hodnoty nejsou zaručeny pouze EZ a mohou být prosazovány i v rámci KZ.

4 Metodika

V rámci praktické části této bakalářské práce byl proveden orientační výpočet nákladovosti a výnosnosti chovu stáda na příkladu 10 kusů zvířat. Stádo o velikosti 10 malých přežvýkavců nebylo vybráno náhodou. Počítá se s tím, že v rámci EZ je povolen chov cca 13 ovcí nebo koz na hektar plochy. Většina dotací je poskytována na plochu od 0.5 ha, případně od 1 ha více. Pro usnadnění výpočtů proto bylo zvoleno 10 zvířat.

Dále je třeba uvést, že v ČR cca 67 % podniků má počet ovcí ve stádě od 1 do 10 zvířat, což potvrzuje skutečnost, že se v ČR chovem ovcí a koz živí spíše jednotliví zemědělci či malé podniky, než velké farmy s počtem nad 300 kusů zvířat, jako například u chovu velkého skotu, prasat a drůbeže. Dle České plemenářské inspekce (dále jen ČPI), která na základě nařízení Komise EU provádí kontroly hospodářství s chovem ovcí a koz, bylo k 1.1.2021 v ČR registrováno 26 555 hospodářství s počtem 283 092 ovcí a koz, což odpovídá cca 11 zvířatům na jedno hospodářství.

Z dostupných veřejných zdrojů byly získány informace o cenách na jednotku nákladů a prodej výrobků, aby se zpracoval orientační výkaz zisku a ztrát (dále jen VZZ) a na základě toho se zjistil první předpoklad, zda poskytovaná finanční podpora je potřebná či nikoli. V neposlední řadě byl orientační výpočet rozdělen na chov v rámci KZ a EZ. Náklady a výnosy byly spočítány na roční bázi, tzn. 12 po sobě jdoucích měsíců.

Data z veřejných zdrojů byla většinou použita za rok 2021 nebo 2022. V době zpracování podkladů na bakalářskou práci, rok 2022 nemusel být vždy uzavřen (například data jsou občas uváděna k 1.4.), navíc sběr dat pro ČSÚ a další veřejné instituce trvá delší dobu, a proto bylo zvoleno použití informace roku 2021, v případě dostupnosti i 2022. Ačkoli vzhledem k současné ekonomické situaci, vývoji inflace a obecně nejistoty s ohledem na vývoj cen ve všech odvětvích, bylo by zajímavější prozkoumat data 2022.

4.1 Modelový příklad

V rámci zpracování modelového výpočtu byla posbírána data, jak na nákladové straně, tak i na výnosové a byla zpracována velmi zjednodušená verze výkazu zisku a ztrát (dále jen VZZ). V rámci modelového příkladu se neuvažovalo o investičních nákladech, případně pořízení stáda, pracovalo se s běžným provozem a poskytnutím dotace na běžný provoz malé farmy s cca 10 zvířaty ve stádě.

Dle Krupová et al. (2017) největší náklady na chov malých přežvýkavců tvoří náklady na krmiva cca 45 %. Dalším nákladem je přímá lidská práce spojená s ošetřením zvířat a to 22 %. Ostatní přímé náklady představují okolo 24 %. Režijní náklady dle této studie většinou nepřekročili 9 % celkových nákladů. V případě, že byl spočítán náklad na krmiva, ostatní položky byly dopočítány a byl k tomu poskytnut komentář.

Na straně výnosové se obvykle sledují tržby z prodeje mléka, případně prodeje masa. O dalších není třeba uvažovat. Jak již bylo řečeno v rešeršní části bakalářské práce, o koupi vlny a kůží malých přežvýkavců v ČR není zájem. Navíc v rámci chovu 10 zvířat nejsou kapacity na shánění odbytu těchto výrobků. Dokonce se dá říct, že jakýkoli další odbyt vedlejších výrobků

z chovu, například mrva či kejda, spíše vytváří další provozní a režijní náklady a s výnosy z těchto položek není třeba počítat.

Jak již bylo zmíněno, počítáme s modelovým příkladem, takže bylo uvažováno o jakémsi statistickém průměru a nebyla brána v úvahu specifika chovu, případně produkce jednotlivých plemen ovcí a koz. Protože jinak by se musela složitě zohledňovat specifika na výkrm, chov, ale zároveň zohledňovat například vyšší tržby, případně specifické ztráty apod. Obecně se abstrahovalo i od specifických karanténních nemocí, které rok od roku mohou postihnout každého zemědělce.

4.1.1 Nákladové položky

V rámci nákladů byly zjištěny ceny následujících položek:

- Krmiva a stelivo – průměrné ceny na balík sena, zrní, šrot, voda;
- Průměrná cena zemědělské práce v ČR na výpočet ušlé mzdy, která se reálně nebude dopočítávat do modelové výsledovky;
- Ostatní přímé a režijní náklady, jako ošetření veterinářem, vybudování pastviny, odpisy budov, kde bude dobytek ustájen, stříhání, případně další úkony potřebné k péči o zvířata. V neposlední řadě mohou být zohledněny odpisy na stádo a roční pronájem hektarů půdy. Celková výše těchto nákladů bude spočítána ve výši cca 10 % z nákladů na krmivo a stelivo plus ušlá mzda za péči o chov.

V rámci sestavování výkazu nebylo bráno v úvahu samotné pořízení stáda a náklady s tím spojené. A dále pořízení zemědělské půdy a hospodaření s touto půdou, tyto náklady byly zohledněny v podobě ostatních přímých nákladů.

4.1.2 Výnosové položky

V rámci výnosů pro zjednodušení bylo počítáno pouze s prodejem jatečně upraveného těla (dále jen JUT). Podklady k výpočtu průměrné hmotnosti JUT a prodejní ceny byly převzaty ze statistických údajů ČSÚ. Sice prodej kozího mléka a mléčných výrobků v ČR je na vzestupu, další vedlejší náklady na zpracování samotného mléka a výrobu mléčných produktů je velkou nákladovou položkou, se kterou tady, pro zjednodušení, není počítáno. Bylo by možné v rámci tržeb počítat i s prodejem kožek a stříhané srsti, ale je to stejné, jaké u mléka a mléčných výrobků, pracně by se musel shánět odbyt, včetně zpracování a případného skladování.

4.2 Výše poskytované dotace

V tomto bodě byla zpracována data ze SZIF ohledně poskytnutých dotací, event. výše dotace na jednotku. Tato dotace by se zohlednila ve výpočtech, aby se mohlo zodpovědět, zda poskytnuté dotace jsou nadbytečné, případně, zda pokryjí veškeré ztráty z provozu stáda. Obecně se předpokládá, že by poskytnuté dotace měly minimálně pokrýt základní potřeby stáda, tzn. krmivo,

vodu a stelivo v zimním období. Ostatní služby provozovatel má pokrýt z prodeje výrobků, ale i nadále tu zůstává čas investovaný do chovu, například v podobě ušlé mzdy.

5 Výsledky

Krause & Machek (2018) provedli komparativní analýzu ekologických a konvenčních farem v ČR. Jako jedna z mála studií, která byla provedena v ČR, zkoumala nejen ziskovost či profitabilitu jednotlivých typů farem, ale zaměřila se i na další významné finanční ukazatele, jako obrat aktiv, zadluženost, návratnost investic apod. Výzkum byl zaměřen pouze na české firmy, což zkresluje obecné závěry, zda jedna z forem vedení zemědělství je výhodnější či nikoli, protože specifika jednotlivých zemí velmi ovlivňují výsledky jednotlivých typů farem. Dalším problémem bylo i to, že se zaměřili pouze na velké farmy, které své výsledky zveřejňují, čímž potvrzují fakt, že je velmi těžké se dostat k finančním datům jednotlivých typů vedení zemědělství od individuálního zemědělství přes velké konvenční či ekologické farmy. Závěrem je, že ekologické farmy mají lepší ziskovost a nižší obrat aktiv. Na druhou stranu nezjistili žádné velké rozdíly mezi volatilitou příjmů, ziskovou marží, likviditou či zadlužeností. V rámci výzkumu bylo obecně shrnuto, že dotace hrají významnou roli u ekologicky hospodařících podniků, avšak nebyla zodpovězena otázka, zda zemědělské podniky v ČR jsou schopny fungovat bez dotací či nikoli.

K podobným závěrům se dopracovali i Brožová & Vaněk (2013), kteří vedle finančních ukazatelů pracovali i s dalšími daty, jako ekonomická situace ve vybraném regionu. Závěrem bylo, že fungování jednotlivých typů farem je ovlivněno nejen jejich ziskovostí, ale i podílem obhospodařované půdy, klimatickými podmínkami v regionu a v neposlední řadě i managementem jednotlivých podniků a jejich vybaveností informačními technologiemi. I tady závěrem je, že ekologicky hospodařící farmy mají příznivější výsledky hospodaření než u konvenčně hospodařících farem. Avšak je tu zmíněno, že ekologické farmy disponují širší škálou dotací. V neposlední řadě mají stejné závěry, jak je uvedeno výše, že je velmi těžké se dostat ke kvalitním finančním informacím jednotlivých forem zemědělských podniků, a že tudíž vykazované informace je třeba považovat, jako průměr za určitý druh podnikání (ekologický versus konvenční typ) a v rámci interpretace dat je třeba k nim přistupovat velmi opatrně.

Hampl (2020) také zaměřuje svoji stať na porovnání konvenčních a ekologických typů farem, ale zároveň zabudovává do výsledků i velikost jednotlivých farem. Výsledkem je, že ekologické farmy dosahují výrazně vyšších zisků s ohledem na vyšší tržby z prodaných výrobků. Ale zároveň mají dvakrát vyšší provozní náklady než konvenční farmy, primárně kvůli vyšším personálním nákladům u ekologicky hospodařících farem. Současně uvádí, že čím větší farma, tím jsou vyšší náklady. Na závěr klade doporučení na zařazení do výzkumu malé podnikatelské jednotky, jako samostatně hospodařících subjektů (OSVČ), kteří mohou hodně ovlivnit finální výsledky. A dalším doporučením pro budoucí studie je, že by se měly zaměřit na vliv dotací na ekonomickou a finanční výkonnost jednotlivých typů hospodařících subjektů a zejména u ekologicky hospodařících farem.

S ohledem na výše uvedené výzkumy a jejich závěry, bude v rámci této bakalářské práce zaměřeno na zkoumání jednotlivých nákladových a výnosových položek v rámci provozu konvenčních a ekologických farem na chov ovcí a koz, nikoli na zkoumání finančních výkazů jednotlivých hospodařících subjektů v zemědělství.

5.1 Modelový výpočet výkazu zisku a ztrát

Jak již bylo řečeno, v rámci výpočtu modelového příkladu budou zohledněny zjednodušené položky na chov ovcí a koz. Data budou použita z dostupných internetových zdrojů buď českého statistického úřadu nebo ze stránek MZ. V rámci modelového výpočtu, kde bude uveden pouze souhrn za jednotlivou položku v rozdělení na konvenční a ekologicky hospodařící podnik, bude poskytnut stručný komentář k jednotlivým položkám. Samotné závěry budou ponechány do dalších kapitol, a to diskuze a závěry.

V rámci zjednodušeného modelového výpočtu, jak již bylo řečeno dříve, použije se stádo s 10 zvířaty, přičemž se bude uvažovat o jednom samci (plemeník) k přirozenému připouštění. Samozřejmě budeme muset každé 2-3 roky obnovovat plemeníka, který by se měl odepisovat. Ale vzhledem k tomu, že modelový příklad je velmi zjednodušený a ceny plemeníků se pohybují různě v závislosti na plemeni, stáří a dalších kritériích, tak s odpisy nebudeme počítat a zahrneme je jednoduše do ostatních přímých nákladů spojených s provozem stáda. S ohledem na to, že ovce a kozy patří k multipárním zvířatům, můžeme počítat s cca 2 jehňaty či kůzlaty od jedné samice ročně. Přičemž bychom uvažovali, že jedno narozené mládě půjde na výkrm, druhé na obnovu stáda. Neuvažujme o cca 10 % ztrátě (brakace, úmrtí) ve stádě, protože jinak by se mělo počítat s -1 zvířetem navíc. Takže počítáme s cca 6 dospělými bahnicemi a cca 12 mláďaty, z nichž větší část půjde na výkrm a menší podíl půjde na obnovu stáda. Zbývající 3 samice budou zapouštěny na bahnění až v dalším roce. Průměrný stav stáda zůstane neměnný, což znamená, že na začátku a konci roku bude stav stáda v průměru 10, jen se bude obměňovat věková struktura stáda. Samice a mláďata se budou odepisovat hned do nákladů v průměrné ceně pořízení, což by se správně mělo zahrnout do nákladové položky spojené s prodejem zboží a služeb, ale jak již bylo řečeno, uvažujeme s jednoduchým vzorovým příkladem, a proto tyto náklady budou zahrnuty do ostatních přímých nákladů spojených s provozem činnosti.

V rámci modelového příkladu budeme počítat, že v průběhu roku budou prodány cca 3 starší bahnice, tři mláďata půjdou v dalším roce na obnovu stáda a zapouštění až za 1,5 roku, tudíž 9 jehňat či kůzlat bude prodáno na jatka, případně na obnovu do dalšího stáda (například jako plemeník, založení nového stáda apod.).

Prozkoumání veřejně dostupných finančních výkazů ukazuje na fakt, že hodně společností nedbá na povinnost zveřejnění účetní závěrky na www.justice.cz, případně se jedná o individuální živnostníky, kteří tuto povinnost nemají. Z dostupných údajů z www.justice.cz byly vytipovány farmy, které mají zveřejněné účetní závěrky, avšak následné prozkoumání vyhledávačů ukázalo, že některé farmy nemají zprovozněné webové stránky a ze zveřejněných účetních výkazů je těžké se dočíst, čím se ten podnik primárně zabývá. Nakonec byly vytipovány 3 konvenční farmy a 3 farmy hospodařící v systému ekologického provozu. Většina farem, kromě dvou, měla aktuální výkazy za rok 2021, ale ze samotných výkazů je těžké posoudit, zda platí závěry Krupová et al. (2017) v podobě podílu jednotlivých položek nákladů, jako krmiva cca 45 %, osobní náklady 22 %, ostatní přímé náklady 24 % a režie 9 %. Odlišnosti spočívají v tom, zda farma eviduje zaměstnance v pracovně-právním vztahu, případně sjednává potřebnou práci pomocí externí výpomoci. Dále jsou tu specifika, jako například u Farmy Držovice, která nemá téměř žádné náklady na spotřební materiál a má hodně velké osobní náklady, jestli se nejedná o přerozdělení nákladů ve skupině z důvodu optimalizace daní, případně i dalších ukazatelů. Vybrané ukazatele jednotlivých farem jsou k dispozici, jako příloha č. I.

5.1.1 Modelový VZZ

Název položky	KZ, v Kč	EZ, v Kč
Krmivo, stelivo, voda	38 000,-	68 000,-
Ostatní přímé a režijní náklady	17 000,-	23 000,-
Celkové náklady	55 000,-	91 000,-
Tržby z prodeje masa	13 000,-	29 000,-
Celkový výsledek hospodaření	- 42 000,-	- 62 000,-
<i>Celkem předpokládaná dotace (zaokrouhleno na celé tisíce nahoru)</i>	59 000,-	61 000,-
Celkový výsledek hospodaření včetně předpokládané dotace	+ 17 000,-	- 1 000,-
Ušlé mzdové náklady	- 47 000,-	- 47 000,-

V Tabulce č. 1 je uveden zkrácený přehled výkazu zisků a ztrát modelového příkladu.

5.1.2 Vysvětlení k jednotlivým položkám VZZ

Položka	Jednotka	KZ	EZ
celková plocha TTP	ha	1	1
potencionální výnos pastviny	tun	8	8
spotřeba zelené picniny	kg / ovce	8	8
počet ovcí na pastvině	ovcí	10	10
doba krmení	dní	180	180
spotřeba zelené picniny	tun / ha / stádo	14,4	14,4
je třeba dokoupit	tun /zelené picniny	6,4	6,4
<i>Náklady na krmivo na léto:</i>			
kupovaná zelená picnina	tuny	6,4	6,4
cena zelené picniny dle ČSÚ	Kč / tuna	2 136	3 714
Celková cena za zelenou picninu		13 670	23 770
<i>Náklady na stelivo na zimu:</i>			
Potřeba steliva	tiny / stádo / cca 6 měsíců	2	2
cena za podestýlku - seno dle ČSÚ	Kč / tuna	1 057	2 343
Celková cena za podestýlku		2 114	4 686
<i>Náklady na krmivo na zimu:</i>			
seno	tuny	3,6	3,6
cena za senu dle ČSÚ	Kč / tuna	963	2 343
Celková cena za seno za zimu		3 467	8 434

Položka	Jednotka	KZ	EZ
Siláž	tun	9	9
cena za siláž dle ČSÚ	Kč / tuna	893	2 343
Celková cena za siláž za zimu		8 037	21 086
okopaniny	tun	0,9	0,9
cena za okopaniny dle ČSÚ	Kč / tuna	9 806	9 362
Celková cena za okopaninu za zimu		8 826	8 426
Vodní režim	stádo / rok	2 000	2 000
CELKOVÉ NÁKLADY NA KRMIVO A STELIVO		38 114	68 401
Průměrná měsíční mzda dle ČSÚ	měsíc / zemědělství	30 595	30 595
Odvody (SP + ZP), 35%	další mzdové náklady	10 708	10 708
Celkový měsíční náklad za hodinu	Kč / hodina	258	41 303
Celkový pracovní fond za rok	0,5 hodin denně, 365 dní v roce	183	183
UŠLÁ MZDA, CELKOVÝ ROČNÍ NÁKLAD		47 112	47 112
Základ pro výpočet ostatních přímých a režijních nákladů	součet nákladů krmivo a stelivo a ušlou mzdu	85 225	115 513
OSTATNÍ PŘÍMÉ A REŽIJNÍ NÁKLADY - 20%		17 045	23 103
<i>Tržby z prodeje JUT:</i>			
prodej zvířat	celkem za rok	12	12
průměrná váha JUT	ovce / koza	20	20
cena za kg JUT	kg / 1 JUT	52	118
CELKOVÉ TRŽBY	zaokrouhleno nahoru	12 480	28 320

V Tabulce č. 2 jsou uvedeny jednotlivé položky nákladů a výnosů, které vstoupily do výpočtu zkráceného výkazu zisku a ztrát modelového příkladu. Dole následuje podrobný popis, jak se k jednotlivým položkám dopracovalo.

Položka krmivo zahrnuje potřebnou dávku krmení pro 10 dospělých zvířat na celý rok. U nově narozených mláďat s výkrmem nepočítáme, a to s ohledem na to, že buď budou vykrmované mateřským mlékem nebo započtou se za stav starší prodané bahnice. S ohledem na to, že dotace na malé přežvýkavce je možné obdržet pouze v případě, že ovce nebo kozy jsou na pastvině minimálně 6 měsíců, tak počítáme s tím, že si zčásti obstarají krmivo venku na pastvině. Avšak s ohledem na to, že počítáme s hospodařením na hektaru TTP, tak můžeme za sezónu počítat při intenzivním spasení s 8 tunami potenciačního výnosu z hektaru pastviny, zbývající část se obstará externím nákupem. Mimo pastvinu počítáme se základem krmné dávky v podobě

kvalitního lučního sena, jadrných krmiv, případně okopanin. S ohledem na to, že pracujeme s průměrnými hodnotami, abstrahujeme se od věku zvířat, produkčního cyklu, velikosti zvířat, jejich zdravotního stavu a klimatických podmínek, jinak bychom museli vzít v úvahu všechny tyto faktory dle Mala et al. (2011). Abstrahujeme se však i od managementu pastvy. Malí přežvýkavci se krmí cca dvakrát denně, při adlibitním krmení na 1 dobytčí jednotku (dále jen DJ) připadá cca 1-2 kg sena, 2-5 kg siláže a cca 0,5 kg okopanin. Vzhledem k tomu, že uvažujeme o ad-libitum krmení, neuvažujeme proto o flushing krmení v době připouštění. Z výše uvedených hodnot počítáme do modelového příkladu s potřebnou dávkou s cca 3,6 tuny sena, 9 tun siláže a necelou tunou okopanin. Premixy by asi byly celkem zajímavé a rovnou obsahují potřebné minerály a vitamíny, cena premixů je však hodně vysoká, a proto v rámci této bakalářské práce o tom neuvažujeme. Jednotkové ceny krmiv byly převzaty ze stránek ČSÚ, viz příloha č. II. Celkový náklad krmiva zaokrouhlíme na tisíce dole a vychází na **34 000,- Kč / stádo / rok**.

Stelivo budeme počítat taktéž pouze na 6 měsíců pro cca 10 zvířat v podobě slámy. Malá et al. (2011) určují, že v případě stelivového ustájení je třeba přistýlat ve 3denních cyklech cca 1 kg na zvíře na den. Z toho výpočtu vyplývá, že je zapotřebí počítat s cca 2 tuny slámy na podestýlku, s celkovými **náklady ve výši 2 000,- Kč / stádo / rok**.

Složitější je to se spotřebou vody, kdy na dospělé zvíře připadá cca 5 litrů a cca 2 litry na mládě. Z toho počítáme, že čím šťavnatější pastvu máme, tím je menší spotřeba vody, nemluvě o tom, že je možné zachytávat dešťovou vodu, případně v zimních měsících je možné využití sněhu namísto vody. Proto počítáme se spotřebou vody cca 20 m³ za rok pro celé stádo. Průměrná cena vody je cca 100,- Kč (v roce 2022), takže je možné počítat **s nákladem cca 2 000,- Kč / stádo /rok**.

Personální náklady se budou počítat, jako ušlá mzda. Na základě zkušeností je třeba konstatovat, že v průměru je třeba stádu investovat cca 30 minut denně, v létě méně, kdy postačuje pouze poslat zvířata na pastvu, případně zkontrolovat, zda jsou ovce či kozy v dobrém fyzickém stavu. V zimě je třeba investovat více času, protože je třeba dobytek nakrmit, napojit a případně vyměnit podestýlku a vyčistit stáj. V rámci této ušlé mzdy počítáme i s tím, že bude muset být postaráno nejen o stádo ovcí a koz, ale zároveň i administrativní náklady kolem přihlašování a odhlašování zvířat a další vedlejší práce. Je tu i předpoklad, že v rámci tohoto ušlého mzdového nákladu bude jednotlivce zároveň zvládat propagaci podniku, případně hledání nových cest rozšíření podnikání apod. Průměrná mzda dle českého statistického úřadu v roce 2021 v oboru zemědělství byla ve výši 30 595,- Kč měsíčně hrubého. K tomu by se měly přidat další mzdové náklady za odvody ve výši 35 %, což tvoří celkový náklad ve výši 41 303,- Kč / měsíčně. Výpočet **ušlé mzdy tudíž vychází na 47 000,- Kč / stádo / rok**. I nadále tu přetrvávají problémy, obecně dané nejen v zemědělství, a to například shánění zástupu na dovolenou, případně v době nemoci. Sice Hampl (2020) má vypočítáno, že farmy v rámci EZ mají dvakrát vyšší mzdové náklady než v rámci KZ, ale uvažujeme o tom, že stádo obhospodařuje tentýž zemědělec, tudíž uvažujeme o stejných mzdových nákladech, jak v EZ, tak i v KZ.

Ostatní přímé a režijní náklady budou dopočítány ve výši cca 20 % z celkových nákladů na krmivo a stelivo a ušlých mzdových nákladů, a to z důvodu, že není možné prozkoumat účetnictví jednotlivých farem a ani to není účelem této bakalářské práce.

Z přílohy č. III je vidět, že průměrná porážková hmotnost ovcí v ČR je cca 20 kg/kus a ze stejných údajů z ČSÚ budeme počítat s průměrnou prodejní cenou masa za 53,- Kč/kg (dle údajů ČSÚ za rok 2022 průměrná cena jehňat v živém na jateční výkrm činila 52 896 Kč/tunu). Při

prodeji 12 zvířat na jatka můžeme počítat i po zaokrouhlení na tisíce Kč nahoru s výnosy **ve výši 13 000,- Kč / rok.**

Zkoumání veřejně dostupných dat v rámci EZ ukazuje na fakt, že buď se v ČR nesbírají data o vstupních zemědělských cenách z EZ nebo ten trh tu reálně neexistuje. MZ, Ústav zemědělské ekonomiky a informatiky (dále jen ÚZEI), ČSÚ nemají zveřejněné informace o průměrných cenách v EZ, jak to mají evidované pro celé zemědělské odvětví. Je možné, že tyto údaje mají, ale nejsou veřejné. Každopádně absence těchto údajů může činit problém pro rozhodování zemědělce, zda půjde cestou EZ. Přece, když nejsou relevantní informace o vstupních a výstupních cenách zemědělských komodit, tak bude docela těžké rozhodovat o směru podnikání jinak, než „srdcem“, případně to brát jako své poslání.

Vezmeme-li v úvahu, že trh s komoditami z EZ v ČR neexistuje a na krmení stáda bude nezbytné výrobky z EZ opatřit, budeme muset opatřit potřebné chybějící krmivo buď na českém nebo zahraničních trzích. Proto zkoumání vstupních a výstupních cen komodit se zaměří i na celosvětové trhy.

Ještě jeden pokus k získání relevantních tržních cen byl proveden přes vyhledávač www.lovime.bio.cz. Na stránkách mají hezky zpracované údaje o bio výrobcích, a dokonce je i záložka na vyhledávání prodejců sena, siláže a zelené pícniny. Bohužel po prozkoumání 39 přihlášených zemědělců s výrobky na pícninářství 5 eko farem nemělo žádné www stránky, 4 byly nefunkční a u zbývajících 39 byly informace o nabízených bio výrobcích, ale většina se zaměřovala na prodej masa, přičemž primárně na hovězí, asi polovina provozuje spíše agroturistiku a k tomu mají certifikované bio výrobky a pouze 1 farma nabízela prodej v bio kvalitě (Farma Jandrt, s.r.o.). Další farma, která nabízela seno a senáž byla dohledána přes běžné vyhledávače (ECO FARM CZ, s.r.o.). Z nabízených cen sena se udělal průměr a dosadil se do výpočtu na krmnou dávku pro stádo v rámci EZ. Tato cena byla aplikována i na podestýlku a siláž. Cena pro čerstvou zelenou pícninu byla převzata od farmy ECO FARM, která nabízela kvalitní senáž ve vyšší ceně než seno. Dále, podobně těžké, bylo dohledat i průměrné ceny okopanin v bio kvalitě pro chov ovcí a koz. Tady se dá předpokládat, že ten trh není k dispozici i s ohledem na to, že veškerá zelenina v bio kvalitě je prodána pro účely spotřeby lidí, a proto se využijí ceny z trhu s bio krmnými obilovinami. Jinak ostatní předpoklady platí, jak v KZ, tzn. že se stádo bude pást cca 6 měsíců venku, něco se vykrmí ze zelené pícniny, zbytek budeme muset dokrmovat nákupem od externích zdrojů. Jako závěr můžeme počítat s následujícími cenami výkrmu stáda v EZ, zaokrouhleno na celé tisíce Kč nahoru:

- krmivo **62 000,- Kč / rok / stádo,**
- stelivo **4 000,- Kč / rok / stádo,**
- voda podobně, jak v KZ, tzn. **2 000,- Kč / rok / stádo.**

I když můžeme předpokládat, že mzdové náklady v EZ mohou být vyšší než v KZ, například z důvodu vyšší časové dotace na péči o dobytek, předpokládejme tady, že ty náklady jsou ve stejné výši. Pak zbývá jen dopočítat podobným způsobem ostatní přímé a režijní náklady a dopracujeme se tak k celkové výši nákladů na chov 10 ovcí či koz v rámci EZ.

Zbývá pak pouze výnosová stránka, a to zjištění průměrné ceny skopového masa. Jak již bylo řečeno v rámci průzkumu vyhledávačů a internetových stránek v ČR, bylo velmi těžké se dopracovat k ceně skopového za JUT. A proto průměrná cena od producenta byla převzata dle Přílohy V, a to 4.81 € / kg, při průměrném kurzu ČNB za rok 2022 ve výši 24.565 Kč / €,

dopracujeme se k jednotkové ceně ve výši 118,- Kč / kg. Při výpočtech podobných, jako v KZ, máme celkové tržby **ve výši 29 000,- Kč / rok**.

Výsledkem hospodaření při těchto modelových výpočtech je ztráta celkem **62 000,- Kč** v rámci EZ a **42 000,- Kč v rámci KZ**. Závěry budou ponechány na kapitolu diskuze.

5.2 Výše poskytované dotace

Z podkladu SZIF jsou dostupné informace k sazbám jednotlivých dotačních titulů za rok 2022. Uvažujme o následujících titulech:

Opatření	Jednotka	Sazba dotace v Kč	Výpočet do modelového příkladu	EZ / KZ
Jednotná platba na plochu	Ha	3 213.91,-	3 213,91-	EZ i KZ
Chov bahnice nebo chov kozy	VDJ	4 082.98,-	4 0829,8	EZ i KZ
Ovce / Kozy (PVP)	VDJ	44.68,-	446,8	EZ i KZ
Greening	Ha	1 767.75,-	17 677,5	EZ i KZ
Celkem			58 954,1	

V Tabulce č. 3 jsou uvedeny jednotlivých dotací poskytovaných SZIF.

V rámci EZ je možné zažádat o dalších 2 063.21,- Kč / ha za obhospodaření travních porostů, což se přičte k výši dotaci spočítané v tabulce nahoře. Můžeme počítat i s další šíří dotace, ale vzhledem k tomu, že to není úplně účelem této bakalářské práce, tak se od dalších druhů dotací abstrahujeme.

6 Diskuze

V úvodu bakalářské práce byl zmíněn Adam Smith (2001), který se v XVIII. století zabýval otázkami subvence a došel k názoru, že obchod, kterému se pomáhá subvencemi a monopoly, může být pro zemi, v jejíž prospěch se má zavést, škodlivý a zpravidla pro ni také škodlivý bývá. Naproti tomu obchod, který spolu provozují dvě místa bez donucení a nátlaku, sama od sebe a pravidelně, prospívá vždy oběma stranám, i když ne vždy oběma ve stejné míře. Zároveň dále připouští, že by se subvence měly poskytovat jen takovým odvětvím obchodu, které se bez nich neobejdou.

Avšak současné fungování zemědělského trhu ukazuje, že se bez dotací neobejde, neexistuje obchodování bez nátlaku a že se stát bez tohoto odvětví neobejde.

Ze vzorového příkladu vyplývá, že chov stáda malých přežvýkavců bez dotací je ztrátová činnost a jedno, v rámci kterého druhu zemědělství, to je. Pouze prodejem výrobků by dosáhl podnikatel hospodařící v rámci EZ ztráty ve výši 62 tisíc Kč, v rámci KZ 42 tisíc Kč.

Poskytnutá dotace by pokryla přímé náklady spojené s provozem stáda v KZ což znamená krmivo, stelivo, vodu a další ostatní přímé a režijní náklady, jako služby veterináře, oplocení apod. V EZ nakonec vyšla ztráta ve výši cca 1 000 Kč, možná by to mohlo být na nule za předpokladu, že by v ČR existoval větší trh s krmivem a stelivem z EZ. Kdyby se uvažovalo i o mzdových nákladech, tak by poskytnuté dotace nestačily. V kapitolách 6.1 a 6.2 jsou probrány další body k diskuzi, zda dotace jsou prospěšné, jak mohou ohrozit podnikání, případně v čem mohou být přínosem a příležitostmi do budoucna.

6.1 Dotace – hrozby a příležitosti finanční podpory ze strany státu

Hrozbou využití finanční podpory ze strany státu může být fakt, že se zemědělec, pod vlivem získání větší podpory, zvolí činností a způsoby práce, které by možná neprovozoval, kdyby dotace nebyly zohledněné ve výsledku hospodaření. Níže výčet některých z hrozeb, které ovlivňují finální rozhodování a mohou vést k „optimalizaci“ chování zemědělce:

- sazby v rámci přímých plateb jsou mnohem zajímavější na telata masného typu, než na ovce a kozy. Samozřejmě je možné říct, že tele spotřebuje mnohem více krmiva na dosažení řádné jateční hmotnosti, je třeba tele krmit déle než ovci či kozu, na druhou stranu výnos JUT u telat je mnohem vyšší než u malých přežvýkavců;
- systém financování na hektar plochy a požadavek na krytí nákladů od 1 milionů Kč více. V současné době není omezená maximální plocha, na kterou lze žádat o dotaci (mimo dotace pro mladé zemědělce, kde je omezení do 90 ha), jen je třeba splňovat určité podmínky na pěstování plodin. Tento fakt vede k tomu, že velké farmy jsou ve větší výhodě než jednotliví zemědělci. Tato nerovnost by měla být v dalších letech odstraněna omezením dotace na maximálně možnou obhospodařovanou plochu a lze to považovat za pozitivní omezení velkých hospodářství. Není vyloučeno, že současné velké zemědělské podniky budou toto omezení obcházet tím, že si budou zakládat menší hospodařící jednotky, které budou žádat o dotace a v součtu nakonec to vyjde nastejno, jen s vyššími administrativními náklady. Pozitivum tohoto omezení lze hledat obecně ve smyslu finanční podpory zemědělství – stát by měl více přispívat malým hospodařícím jednotkám, které omezenou činností a možnostmi

nejsou schopni pokrýt fixní náklady, na rozdíl od těch velkých, které větším objemem a větší produkcí mohou pokrýt fixní náklady efektivněji, a tudíž by neměly spotřebovávat omezené zdroje státního rozpočtu. Dalším bodem je požadavek na krytí nákladů od 1 milionu Kč více. Je pochopitelné, že stát nechce vynakládat vyšší náklady na administrativu všech žádostí, ale toto omezení může pro některé zemědělce znamenat, že se buď nebudou žádostí o dotaci zabývat, protože jak je vidět na modelovém příkladu, tak tuto výši nákladů nebudou mít, případně budou hledat cesty na „tvorbu více nákladů“, aby mohli o tuto dotaci žádat;

- je třeba uvést i fakt, že při žádosti o státní dotace, jedno zda ze zdrojů EU či národních dotací, musí žadatel mít registrovanou zemědělskou půdu v rámci LPIS. Účelem LPIS je ověření údajů o zemědělské půdě v žádosti o dotace, přičemž se nejedná o vlastnické právo, nýbrž o užívatelské. Takže v důsledku se může jednat o hospodaření na cizí půdě, kde nemusí být stejný zájem, jako u klasického vlastníka, aby tu půdu obhospodařoval nejen na určité období, ale na dlouhá léta s předáním dál na potomky. Nemluvě samozřejmě o sice smutné, ale úsměvné situaci, kdy kvůli dotacím se lokální zemědělci snaží provádět řez všech okolních stromů, aby se do LPISu započítala, co největší plocha, ale tady jsme zase u předchozího bodu, kdy zemědělské podniky se snaží o maximální využití dotace na ha půdy;
- preference některých typů zemědělských podniků je vidět i na dotacích na velké přežvýkavce a prasata, například dotace na dobré životní podmínky (welfare) zvířat. Tato podpora je směřována pouze na dojnice a prasnice a cílem je zvětšení prostoru a stájového prostředí. Takže pro tento dobytek nejen nejsou stanoveny tvrdé podmínky v podobě volné pastvy minimálně 6 měsíců v roce, ani to není vyžadováno v rámci EZ, i když je to doporučováno s ohledem na jejich přirozený způsob chování, ale navíc se dotuje vytvoření důstojných podmínek pro tento způsob chovu. Vytváří se tu dvojí metr pro hodnocení dobrých podmínek ustájení, a navíc stát tímto způsobem řeší pozůstalost z dřívějších dob, kdy byl velkochov krav a prasat běžný. Je třeba ocenit snahu státu, že přes dotace věnuje úsilí ke změně a zlepšení stávajícího neuspokojivého stavu ustájení krav a prasat, ale vytváří to nerovné podmínky pro chov hospodářských zvířat;
- stručně je třeba se zastavit i u bodu ohledně využití dotací vs. nadvýroba produktů. Dle zprávy o stavu zemědělství ČR za období 2014–2020 je vidět, že máme soběstačnost v hovězím masu z cca 120 % a v mléku ze 130 %. Je možné tudíž diskutovat, jestli je třeba investovat větší objem dotací do velkých dobytčích jednotek s ohledem na nadvýrobu produktů z krav a hovězího masa.

Shrneme-li body k příležitostem využití finanční podpory od státu musíme konstatovat následující:

- bez specificky definované podpory na bahnice a kozy, může tento chov zapadnout do „zapomnění“, čímž se omezí diverzifikace chovaných zvířat na území ČR a šíře finálních produktů pro konečné spotřebitele. Využití státních dotací může tento obor nejen podržet, ale i dále rozvíjet, případně vyhledat nové zájemce o tuto činnost
- obecně bez zemědělských dotací je celé odvětví v ČR na zániku, protože téměř žádný zemědělský podnik při stávajících cenách svých výrobků není schopen ziskově provozovat svou činnost a při tom plnit veškeré legislativní požadavky v podobě střídání plodin, welfare zvířat apod. Státní dotace nejen udržují pracovní místa na venkově, ale mohou i zajišťovat

- další vývoj zemědělských podniků ve směru k efektivnímu fungování, případně využití moderních technologií, které mohou ulehčit a zjednodušit práci samotným zemědělcům;
- v případě, že by státní dotace obecně nebyly, tak by konečný spotřebitel musel zaplatit vyšší cenu za zemědělské výrobky, případně by se musel spokojit s dovozem zemědělských výrobků ze zahraničí a s diskutabilní kvalitou. Státní dotace tím pádem udržují lokální trh se zemědělskou výrobou a mohou garantovat určitou kvalitu finálních výrobků za rozumnou cenu;
 - v neposlední řadě je třeba ocenit snahu státu o prosazování ekologičtějšího zemědělství v podobě tlaku na „greening“, případně speciálních dotací do EZ.

6.2 Kapacity pro ekologický chov dobytka

Jak již bylo řečeno, EZ se nepotýká pouze s problémy vyšších nákladů na pořízení krmiva a steliva, ale například i s tím, že nepoužívá poznatky moderní medicíny a genového inženýrství, v omezené šíři antibiotika, případně hormonální léčbu. V neposlední řadě musí podnikatelé v EZ dodržovat počty dobytka na hektar pastviny. Standardy v EZ požadují zvětšení plochy na ustájení jednoho přežvýkavce, a to znamená pro farmáře buď zvětšení plochy ustájení nebo snížení počtů chovu. V důsledku to může vést ke zvýšení investičních nákladů na pořízení pozemků a dalších staveb na ustájení a chov dobytka, případně snížení počtů a tím i výnosů z prodeje jednotlivých produktů a dotace na chovnou jednotku.

Obecně farmy hospodařící v rámci EZ mají přísnější kontroly, a to nejen v rámci čerpání dotací, ale i v rámci přechodu z konvenčního typu na EZ a po celou dobu fungování v režimu EZ. Proto se obecně nedoporučuje přihlášení se z KZ do EZ s vidinou vyšších dotací, možností se dostat k dalším dotačním titulům a obecně profitu z využití značky „BIO“. Nesplnění kritérií EZ může vést k odebrání statutu EZ a zároveň k povinnosti vrátit dotace, jako neoprávněně čerpané a úhradě případných sankcí a pokut. Například povinností žadatele o dotace v rámci EZ je plnit intenzitu chovu hospodářských zvířat na TTP, a to každý den kontrolního období, což je od 1.6. do 30.9. příslušného kalendářního roku. Hospodářská zvířata zároveň musí být chována v režimu EZ a je nezbytná registrace v registru zvířat.

Je třeba v rámci diskuze zvednout i otázku, zda veškerá pravidla v rámci EZ dávají úplně smysl a jestli nejsou příliš striktní. Například požadavek na stelivo, které musí být z certifikovaného EZ. Sice je jasné, že zvíře může konzumovat podestýlku, ale to množství snad není tak velké, aby se kvůli tomu shánělo speciální stelivo. Obecný předpoklad nezávadnosti steliva, to znamená, že podestýlka má být primárně bez plísní a nemá obsahovat těžké kovy, příp. velký obsah chemických látek, musí být snad standardem pro všechny typy zemědělství, nezávisle na tom, zda se jedná o EZ či KZ.

Tyto a další důvody vedou k tomu, že se hodně farem v ČR nepřihlašují k EZ, ač by podmínky EZ víceméně splňovaly. Například pro farmy, které chovají kozy na výrobu mléka a sýrů je jednodušší vyrábět produkty v rámci KZ, protože pro větší produkci výrobků potřebují větší stádo. Budou vyrábět produkty v perfektní kvalitě, sice ne pod značkou „BIO“, ale zároveň nemusí dodržovat přísné standardy chovu koz v EZ a omezovat se počtem chovaného dobytka na hektar.

6.2.1 Časová náročnost a investice do chovu

V rámci bakalářské práce nebyly ve výpočtech počítány a zohledněny investiční náklady na vybudování stáje, pořízení plemníka, bahnic na prvotní reprodukci, případně při obnově stáda, zajištění pastviny, možná i techniky, která pomůže na pastvině. Nemluvě o moderních technologiích, které by mohly zlepšit management stáda v podobě měření určitých fyzických veličin, případně automatizace dat potřebných nejen do účetnictví, ale i na administrativní úkony spojené s chovem ovcí a koz. Veškeré tyto investice mohou prodražit hospodářství a je otázkou, jak velké farmy si to mohou dovolit. Samozřejmě kvůli 10 zvířatům není třeba pořizovat automatizované technologie, ale stejně musí každý zemědělec nejen počítat s investicemi do stájí, ale i s opravami a případnou údržbou.

Výpočty modelového příkladu počítaly s časovou dotací v přepočtu cca 9 % měsíčního fondu, což je minimum, které je třeba investovat na stádo. Jedná se v průměru o cca 30 minut práce denně na péči o stádo, což pro chovatele znamená, že v případě dovolené či nemoci musí najít zástup, který zvířata případně nakrmí, zkontroluje vodu nebo pustí na pastvinu a zažene zpět. Není to velká časová investice, která může však znamenat buď sousedskou výpomoc, případně někomu zaplatit za „brigádu“. Chce-li se však někdo zabývat tímto profesionálně, musí počítat v nákladech minimálně celý úvazek, v rámci kterého zvládne péči o chov, administrativní úkony, které se většinou musejí nahlásit do 7 dní od nastalé situace, případně zajistit fungování obchodu, i kdyby to byl pouze e-shop, marketing, nejlépe účetnictví a finanční management, včetně vypořádání administrativních požadavků dotačního řízení a vyúčtování dotací.

6.2.2 Prodej výrobků

Je vhodné formulovat otázku, co chce konečný spotřebitel. Předpokládá se, že finální spotřebitel hledá rovnováhu mezi zemědělskými výrobky a cenou, kterou za to musí zaplatit. Jenže v posledních dekadách, možná i půl století, začíná spotřebitel klást požadavky nejen na kvalitu výrobků, ale i jejich bezpečí, tzn. bez obavy, že by se otrávil nevhodnými chemickými látkami. Je třeba hledat rovnováhu mezi férovou platbou a kvalitním výrobkem. Do těchto vazeb vstupuje ještě další subjekt, a to prostředník v podobě prodejce finální zemědělských výrobků. Stolz et al. (2009) definují „otevírání nůžek“ mezi zemědělstvím a byznosem, kde na jednu stranu zemědělec chce dostat spravedlivě zapláceno za svou práci, na druhé straně je byznys, který se snaží maximálně vydělat na prodeji výrobků typu „levně koupit – draze prodat“. Jestli do těchto vazeb zabudujeme i EZ, kde cena výrobků je ještě vyšší než u KZ, ale lepší kvality, tak EZ začíná být odstaveno na stranu a je mu vymezen menší podíl trhu a musí hledat jiné způsoby distribuce vlastních výrobků.

Podíváme-li se blíže na samotnou produkci z chovu ovcí a koz, tak je možné konstatovat, že farma může mít tržby z prodeje mléka, masa a kožešin nebo koželuckých výrobků. Podíváme-li se blíže na prodej jednotlivých artiklů, tak je třeba obecně konstatovat, že v ČR téměř neexistuje trh na prodej žádného z výše uvedených výrobků. Primární problém je absence trhu, než nákupní síla obyvatelstva a potravinářské zvyky.

Absence jatek na zpracování skopového masa v ČR mluví za všechny argumenty, proč je tak nízká spotřeba skopového masa v ČR. Farma musí nakonec rozmyslet, jestli prodej skopového

masa zajistí formou „přímého prodeje“ včetně zajištění veškeré potřebné administrativy z hygieny, Státní veterinární správy apod., případně domluví export dobytka za hranice, kde mimochodem dostane i lepší cenu za JUT než v ČR. Celkový export na prodaném množství bio skopového masa v roce 2019 dle Ekologické ročenky 2020 činil 16 %, přičemž trh s bio hovězím masem dosáhl 23 %. Může to však znamenat, že živá zvířata jsou vyvážena a zpět je dováženo zpracované maso, což v důsledku nesmyslně zdražuje cenu konzumace skopového masa. Na druhou stranu, trh se skopovým masem v ČR je tak malý, že se farmám v režimu EZ vyplatí prodávat maso „ze dvora“, případně vyvážet živá zvířata. Dle výše uvedené ročenky, v roce 2019 produkce bio skopového masa činila 483 tuny, přičemž produkce bio hovězího dosáhla výše 8 802 tun masa. Vezmeme-li statistické údaje z roku 2019, které hlásí 10 650 000 obyvatel, tak spotřeba bio skopového masa na jednoho obyvatele (včetně kojenců a dalších skupin obyvatel, kteří maso nejedí) je ve výši 45 gramů na člověka, přičemž u bio hovězího se jedná o více, než 800 gramů na obyvatele za rok. Skopové maso nakonec je na tom lépe, než ostatní výrobky z chovu ovcí a koz. Velikonoční tradice a větší multikulturní prostředí včetně vlivů zahraničí nachází nové spotřebitele, a tím zvyšuje zájem o tento druh výrobků.

Podíváme-li se na produkci mléka a mléčných výrobků, tak je na tom ještě hůř než skopové maso. Statistika UZEI za rok 2019 mluví pouze o kozím mléku a produkce činila pouhé 933 tisíce litrů ročně, což v porovnání s kravským mlékem činí 2,7 %. Můžeme samozřejmě stejně, jako ve vztahu ke skopovému masu, sledovat větší zájem o produkci z ovčího a kozího mléka, ale i nadále ten trh není tak zajímavý, aby zemědělci automaticky přesouvali svou živočišnou výrobu například z hovězího na skopové, i když se v obou případech jedná o přežvýkavce.

U kožešinových a koželuckých výrobků jsou sice poptávky, ale ten trh není v ČR tak velký, aby pokryl zájem zpracovatelů na výkup, zpracování a finální prodej těchto výrobků, a proto v rámci této bakalářské práce o tom vůbec nebylo uvažováno. Do budoucna tu visí otázka, zda ještě bude někdo, kdo bude schopen zpracovat tento druh materiálu.

Závěrem se dá konstatovat, že obecně trh biopotravin v ČR má buď své fandky, kteří jsou schopni pořizovat bio výrobky za jakékoli ceny, případně velké odpůrce, kteří jsou schopni považovat EZ za módní záležitost a nepřidávat tomu žádný další význam. Do budoucna je třeba srovnat trh tak, aby se za kvalitní potraviny platila odpovídající cena a dalším krokem je popularizace výrobků ovcí a koz natolik, aby z toho nebyla pouze ojedinelá, případně sezónní záležitost, ale každodenní potravina, stejně, jako hovězí, vepřové či drůbeží maso.

Dobrou zprávou je, že v ČR existuje potenciál růstu EZ, který je podpořen i SZP EU. Je však třeba tento růst podpořit lepší distribucí biopotravin a informovaností konečného spotřebitele o výhodách výrobků z EZ a jejich prospěšné spotřeby. Výzkum provedený UZEI uvádí, že část farem z EZ prodává svou produkci supermarketům, kteří však zároveň prodávají i potraviny z KZ. Ve finále konečný spotřebitel nemusí, samozřejmě mimo cenu, kterou zaplatí za finální produkt, rozlišit tyto dva produkty a může si domnívat, že jsou si podobné. Jen malé části biofarem se daří prodávat svou produkci tzv. „ze dvora“. Grmelová, Štěpánek (2021) se domnívají, že další potenciál nárůstu spotřeby biopotravin může být v budoucnu ve veřejném stravování, například ve školách, v podnicích apod.

Závěrem je, že pokud se nezvýší povědomí konečného spotřebitele o výhodách výrobků z EZ, bude se ČR i nadále potýkat s problémy s distribucí výrobků, a tím pádem budou i nadále více závislé na vyšší finančních dotací od státu.

7 Závěr

- Bez státních dotací je chov malých přežvýkavců ztrátový a je jedno, zda v rámci KZ či EZ;
- Spočítaný vzorový příklad ukazuje, že se v rámci EZ dosahuje vyšších ztrát než v rámci KZ. Primárně je to způsobeno drahými vstupními cenami na krmivo a stelivo, protože v rámci EZ lze dobytek krmit pouze z certifikovaných EZ produktů, navíc trh s EZ krmivem není úplně rozšířený v ČR, tudíž je třeba zaopatřit krmiva a steliva, mimo ČR, což může prodražit vstupní náklady;
- Modelový příklad dále ukazuje na fakt, že když někdo chová stádo s 10 zvířaty, tak pouze pro vlastní spotřebu, případně jako koníček. Pro žádného podnikatele provoz stáda s 10 ovci či kozami není nijak výnosný, což znamená, že chov malých přežvýkavců musí být přidruženou činností k hlavní činnosti;
- Chov v rámci EZ má další nevýhody než v rámci KZ. V rámci EZ existují omezení z hlediska uhlíkových stop a dusíkatých směrníc, což v důsledku znamená, že v rámci stejné hektarové výměry bude mít chov dobytka v EZ menší počet zvířat, a tudíž i nižší výnosy na dobytčí jednotku. Dále jsou tu i přísnější požadavky na ustájení zvířat v EZ, což v důsledku prodražuje náklady na ustájení;
- Dotace nejsou spravedlivě rozdělovány, některé oblasti jsou více preferované na úkor jiných. Na druhou stranu, státní rozpočet ČR a rozpočet EU má omezené zdroje a český stát včetně EU definuje své základní potřeby v rámci zemědělské politiky a podle toho pak uvolňuje finanční prostředky na přerozdělení dotací;
- Dodržení všech pravidel v EZ není jednoduché a v některých případech mohou nastávat rozporuplné situace, kdy dodržení jednoho pravidla může vést k porušení jiných;
- Vyrovnání konkurenčního prostředí EZ a KZ lze buď pomocí vyšších dotací do EZ na pokrytí vyšší nákladů a nižších výnosů, případně investovat více peněz na propagaci EZ výrobků a zvýšení povědomí obyvatelstva, proč je třeba preference výrobků z EZ;
- Vzhledem k tomu, že v ČR nejsou jatka na skopové maso, ani není tradice a kultura přípravy jídla ze skopových produktů a výrobků, tak tento druh živočišné výroby je v těžké konkurenční nevýhodě oproti trhu s hovězími, vepřovými, příp. drůbežími výrobky. Na druhou stranu tento fakt nahrává argumentu, že stát více preferuje jinou živočišnou výrobu;
- V ČR je potenciál růstu EZ, avšak musí to být podpořeno růstem distribuce biopotravin. Ekologické farmy by měly mít lepší přístup na trh a spotřebitelé by měli být lépe informováni o výhodách ekologického zemědělství a spotřeby.

8 Literatura

- Abbas K., Coleou J. 1999. Influence of feeding on the quality of young lamb meet. *Annales de zootechnie*. **48(2)**:131-141. Available from <https://www-webofscience-com.infozdroje.czu.cz/wos/woscc/full-record/WOS:000080689300005> (accessed March 2023)
- Abbo S. et al. 2022. *Plant Domestication and the origins of agriculture in the ancianet near East*. Cambridge University Press.
- Asociace soukromého zemědělství ČR. 2023. K problému soběstačnosti českého zemědělství. Available from <https://www.asz.cz/clanek/8219/k-problemu-sobestacnosti-ceskeho-zemedelstvi/> (accessed February 2023).
- Brant V. et al. 2008. *Meziplodiny*. Kurent, s.r.o. České Budějovice.
- Brožová I., Vaněk J. 2013. Assesment of economic effeciency of conventional and organic agricultural enterprises in a chosen region. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*. **61(2)**:297-307. Available from <https://doaj.org/article/d5027777258421b80570b5b7056135f> (accessed February 2023).
- Cabiddu A. et al. 2022. A quantitative review of on-farm feeding practices to enhance the quality of grassland-based ruminant dairy and meat products. *Animal*. 16. Available from <https://www-sciencedirect-com.infozdroje.czu.cz/science/article/pii/S1751731121002184?via%3Dihub> (accessed November 2022).
- Caroprese M. et al. 2009. Monitoring the on-farm wlefare of sheep and goats. *Italian Journal of Animal Science*. **8**:343-354. Available from <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.4081/ijas.2009.s1.343> (accessed October 2022).
- Česká republika. 2000. Zákon č. 242/2000 Sb. o Ekologickém zemědělství, ve znění pozdějších předpisů. Available from https://eagri.cz/public/web/file/324879/Zakon_1.pdf (accessed November 2022).
- Česká republika. 2000. Zákon č. 256/2000 Sb. o Státním zemědělském intervenčním fondu, ve znění pozdějších předpisů. Available from <https://www.szif.cz/cs/legislativa> (accessed October 2022).
- Český statistický úřad. 2022. Soupis hospodářských zvířat – 2020. Available from https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZEM06A&z=T&f=TABULKA&skupId=2746&katalog=30840&pvo=ZEM06A&evov937 ! ZEM06A-19892018_1 (accessed August 2022).
- Český statistický úřad. 2022. Věkové složení obyvatel k 31.12. Available from https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-vyhledavani&vyhltext=po%C4%8Det+obyvatel&bkvt=cG_EjWV0IG9ieXZhdGVs&katalog=30845&pvo=DEMZU05#w= (accessed August 2022).
- Darie C. 2014. *The application of the cross compliance in direct payments to farmers*. Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development.

- 14(4):65-72. Available from <https://web-p-ebshost-com.infozdroje.czu.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=1d637c94-7b80-4d8c-9d17-50301c49dae6%40redis> (accessed February 2023).
- Dawkins MS. 2023 Farm animal welfare: Beyond „natural“ behavior. *Science*. **379**(6630):326-328. Available from <https://eds-p-ebshost-com.infozdroje.czu.cz/eds/detail/detail?vid=0&sid=580c0c2d-a07b-4cd0-a44a-b06e0167735c%40redis&bdata=Jmxhbm9Y3Mmc2l0ZT1lZHMtbGl2ZQ%3d%3d#AN=36701436&db=cmedm> (accessed February 2023).
- Duvaux-Ponter C., Roussel S., Tessier J., Sauvant D., Ficheux C., Boissy A. 2003. Physiological effects of repeated transport in pregnant goats and their offspring. *Animal Research*. **52**(6):553-566. Available from <https://animres.edpsciences.org/articles/animres/abs/2003/06/Z3602/Z3602.html> (accessed November 2022).
- Dvorský J., Urban J. 2014. Základy ekologického zemědělství, podle nařízení Rady (ES) č. 834/2007 a nařízení Komise (ES) č. 889/2008 s příklady. ÚKZÚZ. Brno.
- ECO FARM CZ. 2023. Seno a siláž. Available from <https://www.eco-farm.cz/seno-a-senaze> (accessed February 2023).
- Farma Jandrt. 2021-2023. Prodej sena. Available from <https://jandrt.cz/> (accessed February 2023).
- Frýdl L., Sokol O. 2021. Relationships between technical efficiency and subsidies for Czech farms: A two-stage robust approach. *Socio-Economic Planning Sciences* **78**. Available from <https://www.sciencedirect-com.infozdroje.czu.cz/science/article/abs/pii/S0038012121000513> (accessed August 2022)
- Grmelová N., Štěpánek P. 2021. Czech Republic – Promotion of Organic Farming in Compliance with the European Green Deal. *European Food & Feed Law Review*. **16**(3): 227-231. Available from <https://eds-p-ebshost-com.infozdroje.czu.cz/eds/detail/detail?vid=2&sid=dc689ecd-ca15-4939-883f-e268a9b27129%40redis&bdata=Jmxhbm9Y3Mmc2l0ZT1lZHMtbGl2ZQ%3d%3d#AN=151046084&db=a9h> (accessed February 2023).
- Hampl F. 2020. A statistical analysis of the financial performance of organic and conventional farms in the Czech Republic with respect to their size. *Agric. Econ. – Czech*. **66**:1-9. Available from <https://agricecon.agriculturejournals.cz/pdfs/age/2020/01/01.pdf> (accessed February 2023).
- Hansen I. 2015. Behavioural indicators of sheep and goat welfare in organic and conventional Norwegian farms. *Acta Agriculturae Scandinavica*. **65**:55-61. Available from <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09064702.2015.1050447> (accessed October 2022).
- IFOAM. 2014. The IFOAM standard for organic production and processing. Available from <https://www.ifoam.bio/our-work/how/standards-certification/organic-guarantee-system/ifoam-standard> (accessed November 2022).

- Ježková A. 2010. Zásady řízení reprodukce skotu. Náš chov. Available from <https://naschov.cz/zasady-rizeni-reprodukce-skotu/> (accessed November 2022).
- Jorgensen GHM., Boe KE. 2011. Outdoor yards for sheep during the winter – Effects of feed location, roof and weather factors on resting and activity. Canadian Journal of Animal Science. **91(2)**:213-220. Available from: <https://bioone-org.infozdroje.czu.cz/journals/canadian-journal-of-animal-science/volume-91/issue-2/CJAS10062/Outdoor-yards-for-sheep-during-winter---Effects-of/10.1139/CJAS10062.full?tab=ArticleLink> (accessed October 2022)
- Kawecka, A., Pasternak M. 2022. Nutritional and dietetic quality of milk and traditional cheese made from the milk of native breeds of sheep and goats. Journal of applied animal research. **50(1)**:39-46. Available from <https://www-tandfonline-com.infozdroje.czu.cz/doi/full/10.1080/09712119.2021.2020125> (accessed November 2022).
- Krause J., Machek O. 2018. A comparative analysis of organic and conventional farmers in the Czech Republic. Agric. Econ. – Czech. **64**:1-8. Available from <https://doi-org.infozdroje.czu.cz/10.17221/161/2016-AGRICECON> (accessed February 2023)
- Krupová Z., Rychtářová J., Krejčová M., Krupa E. 2017. Ekonomika chovu dojených stád ovcí a koz v ČR. Náš chov. **77(11)**: 46-48.
- Lillemets J., Ferto I, Viira AH. 2022. The socioeconomic impacts of the CAP: Systematic literature review. Land use Policy. **114**. Available from <https://www-sciencedirect-com.infozdroje.czu.cz/science/article/pii/S0264837721006918?via%3Dihub> (accessed August 2022).
- Lind V., Berg J., Eik L.O., Molmann J., Haugland E., Jorgensen M., Hersleth M. 2009. Meat quality of lamb: Pre-slaughter fattening on cultivated or mountain range pastures. Meat Science. **83(4)**:706-712. Available from <https://www-sciencedirect-com.infozdroje.czu.cz/science/article/pii/S0309174009002320?via%3Dihub> (accessed March 2023)
- Lobon S., Blanco M., Sanz A., Ripoll G. Bertolin J.R., Joy M. 2017. Meat quality of light lambs is more affected by the dam's feeding system during lactation than by the inclusion of quebacho in the fattening concentrate. **95(17)**. Available from <https://eds-s-ebsohost-com.infozdroje.czu.cz/eds/results?vid=5&sid=f2c7ccd6-1f65-4545-8ac4-b7eebca87390%40redis&bquery=fattening+and+quality+of+lamb+meat&bdata=Jmxhbmc9Y3MmdHlwZT0wJnNIYXJjaE1vZGU9QW5kbnNpdGU9ZWRzLWxpdmU%3d> (accessed March 2023)
- Lund V., Röcklinsberg H. 2001. Outlining a Conception of Animal Welfare for Organic Farming Systems. Journal of agricultural and environmental Ethics. **14**:391-424. Available from <https://link-springer-com.infozdroje.czu.cz/article/10.1023/A:1013049601079> (accessed November 2022).

- Malá G. et al. 2011. Chov dojných ovcí – zásady správné chovatelské praxe. Výzkumný ústav živočišné výroby, v.v.i. Praha. Available from <https://vuzv.cz/wp-content/uploads/2018/04/12025.pdf> (accessed February 2023).
- Ministerstvo spravedlnosti. 2017. Veřejný rejstřík a Sběrka listin. Available from <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik> (accessed February 2023).
- Ministerstvo zemědělství. 2015. Program rozvoje venkova. Available from https://www.dotaceu.cz/Dotace/media/SF/FONDY%20EU/2014-2020/Programy/Program_rozvoje_venkova_final.pdf (accessed October 2022).
- Ministerstvo zemědělství. 2022. Zákon 218/2000 Sb. ze dne 27. června 2000 o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla). Available from https://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/ostatni/Legislativa-ostatni_uplna-zneni_zakon-2000-218-rozpocetovapravidla.html (accessed August 2022).
- Ministerstvo zemědělství. 2022. Ročenka 2020 – Ekologické zemědělství v ČR. Available from https://eagri.cz/public/web/file/697723/Rocenka_ekologickeho_zemedelstvi_2020_web.pdf (accessed November 2022).
- Nařízení komise (ES) č. 889/2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů, pokud jde o ekologickou produkci, označování a kontrolu. Available from <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2008R0889:20120801:CS:PDF> (accessed November 2022).
- OECD. 2022. Government support and subsidies. Available from <https://www.oecd.org/subsidies/> (accessed August 2022).
- Pal A., Chakravarty AK. 2019. Genetic and Breeding for Disease Resistance of Livestock. Elsevier Science & Technology.
- Palne Kovacs I. 2021. Centralization and the development potential of peripheral areas. *Ter es tarsadalom* **35**:215-240. Available from <https://tet.rkk.hu/index.php/TeT/article/view/3372> (accessed August 2022).
- Paun C., Ivascu C. 2021. The impact of EU's financial support on the agriculture's development: a panel data analysis. *Management & Marketing - Challenges for the Knowledge Society* **16**:86-100. Available from <https://www.sciendo.com/article/10.2478/mmcks-2021-0006> (accessed August 2022).
- Plummer PJ., Hempstead MN., Shearer JK, Lindquist TM. 2021. Evaluating the welfare of small ruminants: Practical management advice. *Veterinary Clinics of North America: Food Animal Practice*. **37**(1):33-54. Available from <https://www.sciencedirect.com/infodroje.czu.cz/science/article/pii/S0749072020300815?via%3Dihub> (accessed February 2023).
- Portál farmáře. 2022. O aplikaci registr půdy. Available from <https://eagri.cz/public/web/mze/farmar/LPIS/> (accessed December 2022).

- Price EO., Thos J. 1980. Behavioral responses to short-term social isolation in sheep and goats. *Animal ethology*. 6:331-339. Available from <https://www-webofscience-com.infozdroje.czu.cz/wos/woscc/full-record/WOS:A1980KF97400003> (accessed November 2022).
- Rada Evropské unie. 2022. Společná zemědělská politika. Available from <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/cap-introduction/cap-future-2020-common-agricultural-policy-2023-2027/> (accessed July 2022).
- Sevi A. et al. 2009. Factors of welfare reduction in dairy sheep and goats. *Italian journal of animal science* 8:81-101. Available from <https://www-tandfonline-com.infozdroje.czu.cz/doi/abs/10.4081/ijas.2009.s1.81> (accessed November 2022).
- Smith A. 2001. Pojednání o podstatě a původu bohatství národů. Liberální institut. Praha.
- Skoupá L. 2014. Začínáme s chovem ovcí a koz. Nákladatelství Brázda. Praha.
- Státní úřad statistický. 1930. Statistický přehled republiky Československé. Státní úřad statistický. Praha.
- Státní zemědělský intervenční fond. 2013. Brožura SZIF. Available from https://www.szif.cz/cs/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fnepub%2F1554801063020%2F1554801197759.pdf (accessed August 2022).
- Stafford K. 2014. Sheep veterinarians and the welfare of sheep: No simple matter. *Small ruminant research*. 118(1-3):106-109. Available from <https://www-sciencedirect-com.infozdroje.czu.cz/science/article/pii/S0921448813004197?via%3Dihub> (accessed November 2022).
- Stolz H., Bodini A., Firek MS., Witzhausen UH., Richter T. 2009. Food quality from the consumer perspective – a synthesis of qualitative studies about consumers' perception and assessment of individual quality criteria of organic products. *Berichte Uber Landwirtschaft*. 87(1):153-182. Available from https://www.researchgate.net/publication/279559738_Food_quality_from_the_consumer_perspective_A_synthesis_of_qualitative_studies_about_consumers_perception_and_assessment_of_individual_quality_criteria_of_organic_products (accessed February 2023).
- Stupka R. et al. 2013. Chov zvířat. Česká zemědělská univerzita v Praze. Praha.
- Svaz chovatelů ovcí a koz z.s. 2021. Základní manuál (nejen) pro začínající chovatele. Available from <https://www.schok.cz/files/535137660660c9807ea88d9c3dfa4928f940923eb2f251c06685c2088c12ee4d?name=manual-pro-zacinajici-chovatele-202105&open=true> (accessed November 2022).
- Šimpachová Pechrová M., Šimpach O. 2018. Ageing of farmers in the Czech Republic and the support from the EU funds. *Central European Review of Economic Issues*. Volume 21: 13-20. Available from <http://www.er-cerei.cz/download/archive/ageing-of-farmers-in-the-czech-republic-and-the-support-from-the-eu-funds.pdf> (accessed February 2023).

- Tiezzi F. et al. 2019. The Assessment of Housing Conditions, Management, Animal Based Measure of Dairy Goats' Welfare and Its Association with Productive and Reproductive Traits. *Animals*. **9(11)**:893. Available from <https://www.mdpi.com/2076-2615/9/11/893> (accessed November 2022).
- Tombarkiewicz B. et al. 2009. Hygienic and sanitary conditions of the goat farm versus some health parameters of goats. *Annals of animal science*. **9(1)**:61-72. Available from <https://www-webofscience-com.infozdroje.czu.cz/wos/woscc/full-record/WOS:000264348400007> (accessed November 2022).
- Vylítová T. 2022. Situační a výhledová zpráva – Ovce a kozy. Ministerstvo zemědělství. Available from https://eagri.cz/public/web/file/716754/Situacni_a_vyhledova_zprava_Ovce_a_kozy_2022.pdf (accessed February 2023).
- Wokoun R., Ledvinová P. 2022. Odolnost českého venkova v kontextu trendů digitální propasti mezi městy a venkovem v rozvojových dokumentech České vlády a Evropské unie. Sborník příspěvků XXV. mezinárodního kolokvia o regionálních vědách. Available from <https://munispace.muni.cz/library/catalog/view/2157/6200/3595-1/0#preview> (accessed February 2023).
- Yang Y. et al. 2012. The growth performance and meat quality of goats fed diets based on maize or wheat grain. *Journal of Animal and Feed Sciences*. **21(4)**:587-598. Available from <http://www.jafs.com.pl/The-growth-performance-and-meat-quality-of-goats-nfed-diets-based-on-maize-or-wheat-grain,66133,0,2.html> (accessed November 2022).
- Yang Y. Li J., Jia X., Zhao Q., Ma Q, Yu Y., Tang C., Zhang J. 2022. Characterization of the Flavor Precursors and Flavor Fingerprints in Grazing Lambs by Foodomics. *Food*. **11(191)**. Available from <https://web-s-ebsohost-com.infozdroje.czu.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=7fa2a92d-c254-4091-bc62-55f13d455a2d%40redis> (accessed March 2023)
- Zeman L. et al. 2006. Výživa a krmení hospodářských zvířat. Profí Pres s.r.o. Praha.

9 Seznam použitých zkratek a symbolů

- BCS – Body Condition Scoring
CC – Cross-Compliance
ČMSCH – Českomoravská společnost chovatelů
ČPI – Česká plemenářská inspekce
ČR – Česká republika
ČSÚ – Český statistický úřad
EU – Evropská unie
EK – Evropská komise
EZ – Ekologické zemědělství
GAEC – Good agricultural and environmental conditions nebo-li Správný zemědělský a environmentální stav
Ha – hektar
CHKO – Chráněná krajinná oblast
ICT – Informační a komunikační technologie
JUT – jatečně upravené tělo
KZ – konvenční zemědělství
LFA – Less favoured areas – méně příznivé oblasti
MZ – ministerstvo zemědělství
NP – Národní park
OSVČ – osoba samostatně výdělečně činná
SCHOK – Svaz chovatelů ovcí a koz
SZP – společná zemědělská politika
SZIF – státní zemědělský a intervenční fond
TTP – trvalé travní porosty
ÚKZÚZ – Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský
ÚRP – Ústřední registr plemeníků
ÚZEI – Ústav zemědělské ekonomiky a informatiky
VDJ – velká dobytčí jednotka
VZZ – výkaz zisků a ztrát
WQA – Welfare Quality Assessment

10 Samostatné přílohy

Příloha č. I – vybrané ukazatele z VZZ, zpracované z veřejně dostupných údajů, zveřejněných na www.justice.cz

Příloha č. II – průměrné ceny zemědělských výrobků, vybrané ukazatele - https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&skupId=1573&katalog=31785&pvo=CEN02A&&h=v277&h=v314&h=v351&h=v384&evo=v787 ! CEN02-2022_1&str=v760&kodjaz=203

Příloha č. III – porážky hospodářských zvířat, vybrané ukazatele - https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&skupId=1913&katalog=30840&pvo=ZEM13B&&evo=v925 ! ZEM13B-2022_1&evo=v472 ! ZEM13jatkaimimo_1&str=v52&kodjaz=203

Příloha č. IV – farmářské ceny bio obilovin - https://statdb.luke.fi/PxWeb/pxweb/en/LUKE/LUKE_02%20Maatalous_06%20Talous_02%20Maataloustuotteiden%20tuottajahinnat/08a_Tuottajahinnat_Luomuvilja_v.px/table/tableViewLayout2/?loadedQueryId=dcd8c823-165d-4a68-8d81-82044057a8e2&timeType=from&timeValue=2021

Příloha č. V - farmářské ceny bio masa - https://statdb.luke.fi/PxWeb/pxweb/en/LUKE/LUKE_02%20Maatalous_06%20Talous_02%20Maataloustuotteiden%20tuottajahinnat/04a_Tuottajahinnat_Liha_v.luomu.px/table/tableViewLayout1/?loadedQueryId=0856a13c-a3ce-4bbf-ae8f-a76a1e2dc46e&timeType=from&timeValue=2020

Příloha č. I – vybrané ukazatele VZZ 3 farem hospodařících v rámci ekologického provozu a konvenčního zemědělství, dostupných na www.justice.cz

FARMY HOSPODÁŘÍCÍ V RÁMCI EKOLOGICKÉHO PROVOZU, v tis. Kč

Rok	2017		2019		2021	
Farma	Farma Ostrovec		Biofarma DoRa		Farma pod Radhoštěm	
Tržby z prodeje zboží a služeb	775	85 %	18 121	85 %	128	100 %
Náklady na prodej zboží a služeb	0	0 %	185	1 %	0	0 %
Spotřební materiál a energie	123	26 %	6 815	36 %	169	33 %
Služby	320	68 %	6 246	33 %	105	20 %
Osobní náklady včetně odvodů	30	6 %	5 303	28 %	246	47 %
Ostatní provozní výnosy	138	15 %	3 158	15 %	0	0 %
Ostatní provozní náklady	1	0 %	241	1 %	0	0 %
* Provozní výsledek hospodaření	439		2 489		-392	
** Celkem výnosy	913		21 279		128	
** Celkem náklady	474		18 790		520	

FARMY HOSPODÁŘÍCÍ V RÁMCI KONVENČNÍHO ZEMĚDĚLSTVÍ, v tis. Kč

Rok	2021		2021		2021	
Farma	Farma Palvínov		Farma pod Ještědem		Biofarma Držovice	
Tržby z prodeje zboží a služeb	5	1 %	2 727	64 %	993	67 %
Náklady na prodej zboží a služeb	0	0 %	115	2 %	110	8 %
Spotřební materiál a energie	69	7 %	2 658	44 %	10	1 %
Služby	37	4 %	1 154	19 %	73	5 %
Osobní náklady včetně odvodů	0	99 %	1 202	36 %	1 191	33 %
Ostatní provozní výnosy	565	89 %	1 517	15 %	497	1 %
Ostatní provozní náklady	889	89 %	920	15 %	12	1 %
* Provozní výsledek hospodaření	-425		-1 805		94	
** Celkem výnosy	570		4 244		1 490	
** Celkem náklady	995		6 049		1 396	

* Provozní výsledek hospodaření – nejedná se o provozní výsledek hospodaření ve smyslu definovaném ve VZZ. V tomto případě se jedná o součet jednotlivých výnosových a nákladových položek. Tento provozní výsledek je ochuzen o další položky, jako změna stavu zásob, odpisy atd.

** Celkem výnosy – nejedná se o celkové výnosy definované VZZ. Tady je pouze součet výnosových položek za účelem zjištění podílu jednotlivých výnosových položek na celkových výnosech definovaných ve vybraných ukazatelích

** Celkem náklady – nejedná se o celkové náklady definované VZZ. Tady je pouze součet nákladových položek za účelem zjištění podílu jednotlivých nákladových položek na celkových nákladech definovaných ve vybraných ukazatelích

Příloha č. II – Průměrné ceny zemědělských výrobků

Data z Veřejné databáze ČSU

Průměrné ceny zemědělských výrobků [1]

Měřicí jednotka: Kč

Území: Česká republika

Výrobek	2022												Průměr od počátku roku
	Měsíc												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
ROSTLINNÉ VÝROBKÝ													
Seno 1.jakost (luční) [t]	2 002	1 987	1 939	2 240	2 394	2 293	2 052	1 964	i.d.	2 229	2 244	2 172	2 136
Sláma krmná [t]	i.d.	.	i.d.	i.d.	.	i.d.	i.d.	.	i.d.	i.d.	.	i.d.	963
Sláma stelivová [t]	1 171	955	1 040	1 055	963	i.d.	1 256	1 090	1 106	837	1 061	1 000	1 057
Siláž (pod 35% sušiny) [t]	974	866	917	846	920	929	907	934	844	876	795	907	893
Okopaniny – průměr z níže uvedených cen													9 806
Hrách krmný [t]	6 044	6 658	7 241	7 615	7 949	i.d.	7 366	7 426	7 641	7 560	7 713	8 288	7 533
Celer bez natě [t]	10 138	10 746	i.d.	i.d.	12 151	i.d.	.	.	i.d.	15 962	13 726	11 916	13 191
Mrkev bez natě [t]	7 000	8 000	i.d.	7 833	i.d.	i.d.	8 973	8 182	8 293	8 875	8 967	11 080	8 742
Zelí bílé hlávkové [t]	6 372	6 893	6 556	i.d.	i.d.	13 967	13 333	12 730	9 227	9 115	8 036	10 564	9 759

Kód: CEN02A/23

[1] Průměrná měsíční cena – prostý aritmetický průměr z realizovaných prodejních cen, Průměr od počátku roku – vážený aritmetický průměr průměrných měsíčních cen

Zdroj:

[Český statistický úřad, Veřejná databáze](#)

[Podmínky užívání dat ČSÚ](#)

vygenerováno 15.02.2023 22:12

Příloha č. III – porážky hospodářských zvířat

Data z Veřejné databáze
ČSU

Porážky hospodářských zvířat – jatečná hmotnost (maso)

Měřicí jednotka: tuna

Území: Česká republika

Místo porážky	Druh/kategorie zvířat	2022														Od počátku roku	Průměrná hmotnost (kg/ks)	
		Měsíc												měsíc	od počátku roku			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12					
Jatka + mimo jatka	Ovce	124	122	125	383	216	216	216	244	295	298	251	219	2 710	23	23		
	z toho jehňata	23	42	44	248	98	137	156	160	217	198	160	137	1 619	19	19		
	Kozy	9	9	18	46	23	27	27	18	18	18	9	9	233	9	9		

Kód: ZEM13B/30

Zdroj: [Český statistický úřad, Veřejná databáze](#)

[Podmínky užívání dat ČSÚ](#)

vygenerováno 17.02.2023 11:31

Příloha č. IV – farmářské ceny bio obilovin

Producer prices of organic cereals by Year, Price and Species

YEAR	ITEM	WHEAT TOTAL 2)	Bread wheat	RYE	BARLEY TOTAL 3)	OATS TOTAL 4)	Food oats
2021	Basic price 1)	292,15	321,39	263,68	301,88	273,26	277,04
2022	Basic price 1)	376,78	386,78	357,70	371,44	395,10	398,53

Price:

Basic price 1):

1) Basic price paid to farmers, including transport to first customer. Commissions and other fees (such as union dues) are deducted from the basic price. VAT 0%.

Species:

WHEAT TOTAL 2):

2) 'WHEAT TOTAL' includes bread wheat, feed wheat, unspecified wheat (=no information on intended use) and wheat for other uses.

Species:

BARLEY TOTAL 3):

3) 'BARLEY TOTAL' includes feed barley, malting barley, unspecified barley (=no information on intended use) and barley for other uses (such as starch, ethanol, enzyme and milling quality barley).

Species:

OATS TOTAL 4):

4) 'OATS TOTAL' includes food oats, feed oats and unspecified oats (=no information on intended use).

Latest update:

20230217 08:45

Source:

OSF: Natural Resources Institute Finland, Producer Prices of Agricultural Products

Contact:

<A HREF=<http://stat.luke.fi/en/producer-prices-of-agricultural-products> TARGET=_blank>The home page of statistics

Copyright

Units:

euro/1 000 kg

Database:

Luke/Tilastot

Internal reference code:

Luke_Maa_Hinnat_08a

Příloha č. V – farmářské ceny bio masa

Producer prices of organic meat by Year and Species

YEAR	Cows	Bulls	Heifers	Beef average	Pork average	Lamb	Mutton	Lamb and mutton average
2020	322,27	400,05	354,76	359,83	..	406,73	87,17	355,05
2021	332,06	401,83	360,24	364,31	..	463,49	217,33	412,26
2022	352,69	478,60	438,82	414,14	..	563,08	250,23	481,36

Latest update:
20230217 08:45

Source:
Natural Resources Institute Finland, Producer Prices of Agricultural
Products

Contact:
<A HREF=<http://stat.luke.fi/en/producer-prices-of-agricultural-products> TARGET=_blank>The home page of statistics

Copyright

Units:
euro/100 kg